

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja

Maria Kudrjajtseva

KUNSTIVAATLUSE LÄBIVIIMINE EESTI KOOLIEELSETES LASTEASUTUSTES

Magistritöö

Juhendaja: Piret Viirpalu, MA kunstiõpetuse ja metoodika nooremlektor

Viljandi 2024

RESÜMEE

Kunstivaatluse läbiviimine Eesti koolieelsetes lasteasutustes

Selle magistritöö eesmärk on anda teoreetiline ülevaade kunstivaatlusest ja selle rollist koolieelses hariduses. Praktilises osas selgitatakse välja, kuidas ja mis eesmärgiga Eesti lasteaiaõpetajad kunstivaatlust läbi viivad ja millist abi nad vajavad kunstivaatluse hõlbustamiseks. Uurimuse jaoks koostati eesti- ja venekeelsed küsimustikud. Uuringus osalenud õpetajad töötavad Eesti erinevates paikades ja nende tööstaaž on mõnest kuust kuni mitmekümne aastani. Käesolevas töös keskendutakse lasteaia koolieelsetes rühmades läbiviidavale kunstivaatlusele. Uuringu tulemused on esitatud tulemuste peatükis.

Märksõnad: kunstõpetus, kunstivaatlus, koolieelne kunstiharidus, VTS-i teooria

SISUKORD

RESÜMEE.....	2
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE.....	6
1.1. Kunstiõpetuse roll ja eesmärgid alushariduses	6
1.1.1. Laste kunstilise arengu etapid.....	8
1.1.2. Laste kõne areng koolieelses eas	9
1.2. Kunstivaatluse ja analüüsi roll kunstiõpetuses	10
1.2.1. Kunstivaatluse olemus ja selle kasulikkus õppetöös	11
1.2.2. VTS: Visuaalse Mõtlemise Strateegiad	12
1.2.3. Kunstimuuseumide ja galeriide roll alushariduses	13
1.3. Kunstivaatlus koolieelses lasteasutuses	13
1.4. Valdkond kunst koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas.....	14
1.5. Lasteaiaõpetajate ettevalmistus kunstivaatluse läbiviimiseks	15
1.6. Lühike ülevaade Eesti kunstimuuseumide haridusprogrammidest ja materjalidest.....	15
1.7. Soovitused lasteraamatute illustatsioonide loomiseks ja lasteraamatute kasulikkus lastele	18
2. METOODIKA	22
2.1. Valim.....	22
2.2. Uurimuse käik ja andmete kogumine	23
3. TULEMUSED JA ANALÜÜS.....	25
3.1. Lastega läbiviidava kunstivaatluse eesmärk: Eesti lasteaiaõpetajate arvamus	25
3.2. Milliseid kunstiliike vaadeldakse Eesti lasteaedades.....	26
3.3. Kus ja kui tihti kunstivaatlust Eesti lasteaedades läbi viiakse	27
3.4. Mida Eesti lasteaiaõpetajad vajaksid selleks, et kunstivaatlemist hõlbustada	28
3.5. Kunstimuuseumis ja galeriis käigud lasteaialastele	29

3.6. Lasteaia rühma- ja kunstiopetajate mõtted ja ettepanekud seoses kunstivaatlusega.....	30
4. ARUTELU.....	33
KOKKUVÕTE.....	35
TÄNUSÕNAD.....	36
AUTORSUSE KINNITUS.....	37
KASUTATUD KIRJANDUS.....	38
LISAD.....	41
LISA 1. Uurimusküsimustik eesti keeles.....	41
LISA 2. Uurimusküsimustik vene keeles.....	43
LISA 3. Loetelu Eesti kunstimuseumide haridusprogrammide ja materjalide lasteaialastele.....	46
SUMMARY.....	52
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	54

SISSEJUHATUS

Minu magistritöö eesmärk on uurida, kuidas lasteaiaõpetajad kunstitegevuste käigus kunstivaatlust läbi viivad ning milliseid teadmisi, materjale või muid võimalusi selle tegevuse toetamiseks vaja oleks. Kogutud andmed annavad sisendit õppematerjalide koostajatele, õpetajakoolituse õppejõududele ja täiendkoolituste korraldajatele lasteaiaõpetajate esmaõppe ja täiendkoolituste sisu arendamiseks ning õppematerjalide koostamiseks. Keskendun eelkooliealiste rühmadele, kuna kooliks valmistuvad lapsed võiksid juba osata eakohaselt kunsti vaadelda, seda analüüsida ja reflekteerida. Kunstivaatluse kaudu on näiteks võimalik aidata kaasa laste suhtlemisostkuste ja fantaasia arengule. Samuti uurin erinevatest allikatest, millised on kunstivaatluse meetodid, seletan, mis on VTS ehk Visuaalse Mõtlemise Strateegiad ning uurin lähemalt kunstivaatluse ja kunsiõpetuse rolle lasteaias.

Selle töö väärtus on ka see, et Eestis ei ole lasteaia kunstivaatlusi põhjalikult uuritud, mis tähendab, et minu töö võiks anda baasi teistele autoritele, kes sarnasel teemal uurimistööd kirjutavad või uurimust teevad.

Kuidas ma selle teemani jõudsin? Üks Eesti lasteaed tellis minu käest illustratiivseid ja harivaid plakateid, mida saaks kunstivaatlemise jaoks kasutada, ja mul tekkis huvi, milline olukord lasteaedades kunstivaatlusega on, mida lastega vaadeldakse ja kus, kui vajalikuks seda peetakse ja millist toetust või abi vajatakse. Rääkides oma juhendajaga jõudsi mõtteni, et võiks välja selgitada, mis olukord praegu Eesti lasteaedades kunstivaatlusega on. Selgub ka see, milliseid materjale vajaksid õpetajad selleks, et kunstivaatlust läbi viia; samuti soovisin teada saada, kas ja kui tihti tehakse lasteaedades kunstivaatlusi.

Miks lasteaed ja koolieelsed rühmad? Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava kunsti valdkonna järgi laps “vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid”, samuti laps “vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut” (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava [Koolieelse], 2011). Põhikooli riikliku õppekava järgi peab esimese kooliastme õpilane “oskama sihipäraselt vaadelda, erinevusi ja sarnasusi märgata ning kirjeldada” (Põhikooli riiklik õppekava [PRÕK], 2023). Nendest punktidest võib järeldada, et kooli alguseks peab laps oskama kunsti vaadelda, seda analüüsida ja kirjeldada. Neid oskusi on kõige otstarbekam õppida koolieelses rühmas, ajal, kui laps kooliks valmistub.

Uurimisküsimused on järgmised: milline on Eesti lasteaiaõpetajate arusaam kunstivaatluse eesmärkidest ja vajalikkusest? Kuidas kunstivaatlust Eesti lasteaedades läbi viiakse? Kuidas hõlbustada kunstivaatluste läbiviimist lasteaedades? Kui kasulikud on

lasteaialastele käigud galeriidesse ja kunstimuseumidesse Eesti lasteaiaõpetajate arvates? Oma töös annan nendele küsimustele vastuseid.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

Selles peatükis tutvustan juba olemasolevat kirjandust kunstivaatluse kohta. Esimene alapeatükk keskendub kunstivaatluse rollile hariduses ning spetsiifiliselt koolieelses eas. Seejärel käsitlen ma laste kunstilise arengu etappe, peale mida ka laste kõne arengut koolieelses eas. Järgmises alapeatükis uurin kunstivaatluse rolli kunstiõpetuses ning kunstivaatluse meetodeid. Samuti tutvustan VTS'i teooriat ehk Visuaalse Mõtlemise Strateegiate olemust. Seejärel keskendun kunstimuseumide ja galeriide rollile kunstihariduses. Järgmine alapeatükk käsitleb kunstivaatlust lasteaias, nii ülemaailmselt kui ka spetsiifiliselt Eestis. Vaatlen ka kunsti valdkonda koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava järgi. Järgmine alapeatükk keskendub lasteaiaõpetajate ettevalmistusele kunstivaatluse läbiviimiseks. Toon ka välja Eesti kunstimuseumide haridusprogrammide võimalused lasteaialastele ning viimases alapeatükis vaatlen, kuidas lasteraamatule illustratsioone luua, samuti esitan enda tehtud näidiseid.

Kunstitegevust lasteaias (eelkooliealiste rühmade näitel) on Eestis varasemalt oma bakalaureusetöös uurinud Maarja Zimmer (Zimmer, 2016) ja Aile Jakobson (Jakobson, 2016). Maarja Zimmeri töö keskendus õpiobjekti raamatuillustratsioonide vaatluse läbiviimisele kunstitegevuse valdkonnas eelkooliealiste lastega. Aile Jakobson kirjeldas oma töös, kuidas eelkooliealised lapsed kunstiga tegelevad ja miks see kasulik on ning kuidas lasteaiaõpetajad koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava kunsti valdkonnast aru saavad.

1.1. Kunstiõpetuse roll ja eesmärgid alushariduses

Milline on kunstiõpetuse roll nii koolieelses eas kui ka esimeses kooliastmes? Kui oluline on lasteaias kunst? Mis on kunstiõpetuse eesmärgid lasteaialastele? Kogu koolieelne periood on laste kunstilises arengus määrava tähtsusega, sellel perioodil kujunevad välja laste baasharjumused ja oskused kunsti luua, suhtumine kunstitegevustesse ning enda ja teiste loomingusse. (Vahter, 2008)

Eelkooliealise lapse kujutav tegevus on üldjuhul juhtimatu – laps järgib oma sisemist tunnet ja soovi midagi kujutada, täiskasvanu võiks sekkuda alles koolieas. Eelkooliealiste laste iseseisvatest joonistustest võib näha, et need on tehtud otsese mõjuta. (Vahter, 2008)

Vahter (2018) kirjutab, et Eesti algkoolis jääb kujutava kunsti õpetus meisterdamise ja eneseväljenduse vahepeale. See viitab sellele, et kujutava kunsti õpetamise käsitlus Eesti algkoolides on olnud peamiselt õpetajakeskne (Vahter 2010). Lisaks praktilistele tegevustele nagu voolimine, joonistamine, maalimine ja konstrueerimine, hõlmab kunstitegevus lasteaias ka vaatlusi ja arutelusid kunsti ja kunstiteoste üle, nagu on välja toodud Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (Koolieelse, 2008). (Vahter, 2018)

Probine (2020) sõnul on uuringud näidanud, et kujutav kunst on rikkalik valdkond, mille kaudu väikesed lapsed saavad muuhulgas arendada oma loovat mõtlemist. Just kujutava kunsti kaudu õpivad lapsed tundma sümboolseid kujutamise- ja suhtlussüsteeme, mida nende kogukond hindab. (Probine, 2020)

Mänguline tegevus, vaatlemine ja eeskuju matkimine on eelkoolieale kõige loomulikum õppimise viis (Saarits, 2008). Kui lapsed saavad kunstiga tegelemisest positiivseid emotsioone, siis kannavad nad neid tundeid läbi oma elu (Vahter, 2008). Samuti toimib kunstitegemine kirjaoskuse eelkäijana; kunsti abil areneb lastel muuhulgas võime tunnete ja ideede edastamiseks visuaalse vormi kaudu (Danko-McGhee & Slutsky, 2003).

Varases lapsepõlves on kunstiga tegelemisel lisaks positiivsele minapildi (ingl *self-picture*) kujunemise kaasaaitamisele veel teisi olulisi eesmärke. Samal ajal õpib laps uusi motoorseid, sotsiaalseid, emotsionaalseid ja kontseptualiseerimisoskusi. Kunstilises kogemuses millegi tunnetamine võimaldab kogeda samu emotsioone hiljem sarnastes olukordades. (Juvonen & Ruismäki, 2005)

Oma raamatus "Joonistav laps" (Juske, 2004) kirjutab autor, et lapsed joonistavad mitte seda, mida nad "näevad", vaid seda, mida nad "teavad". Kuid mida nad teavad ja kuidas nad seda "mida" teavad on kirjeldatav erinevalt. (Juske, 2004) Siit saame järjeldada, et teadmised kunstist põhinevad lastel nende kogemustel, ning lapsed joonistavad seda, mida nad teavad.

Kunstidega tegelemise kaudu areneb õpilase eneseväljendusoskus ja aktiivsus, õpilane genereerib ja jagab ideid. Õpilane õpib kunstitööde tegemise ja analüüsimise kaudu tundma traditsioonilist ja kaasaegset kunstikeelt – selle sisu, vorme ja tähendusi. (Esnar et al., 2006)

Esimeses kooliastmes (1.-3. klassid) kunstitegevuse juures on peamisteks märksõnadeks spontaansus, elamuslikkus, loova mõtlemise ja isikupära toetamine, tolerantsuse kasvatamine, loovuse ja väljendusvabaduse arendamine. Kunstiõpetus võib sisaldada mängu vahelduvate reeglitega, mis sõltuvad lapsest, kuid mis kehtestatakse kohapeal kokkulepete alusel. Loova tegevuse käigus toimub ka tehniliste baasoskuste omandamine (töövahendite kasutamine, tehnilised võtted). Domineerivad jutustavad

temaatilised tööd, ainekukkuks tuttavad asjad, nähtused, muinasjutud jne. Kujundusülesanded on seotud tuttavate eluliste situatsioonidega. (Esnar et al., 2006).

1.1.1. Laste kunstilise arengu etapid

Hickman (2005) raamatus "*Why We Make Art and Why It Is Taught*" kirjutab autor, et juba 1880. aastatel kaardistati laste kunstiarengu etapid; Rhoda Kellogg ja tema kolleegid (Quick, 1868, viidatud Hickmani, 2005 kaudu) töötasid välja skeemi, kust saame näha laste kunstilist arengut:

- Kritiseldused 2-3 a.
- Kujud 2-4 a.
- Kontuurid 3-4 a.
- Päikesed, radiaalid 3-5 a.
- Inimesed 4-6 a.
- Peaaegu pildid 5-7 a.
- Pildid 7+ a.

Viktor Lowenfeldi (Lowenfeld, 1947, viidatud Hickmani, 2005 kaudu) arvamusel on olemas kolm kunstilise arengu etappi: kritiselduse staadium, figuratiivne staadium ja kunstilise otsuse staadium. Esimeses arengufaasis, ehk kritiselduse staadiumis, laps ei suuda veel oma liigutusi kontrollida. Kritiselduse staadiumile järgneb teine faas, mis on nimetatud Lowenfeldi poolt kontrollitud kritiselduseks. Siin suudab juba laps korda pidada ja oma liigutusi kontrollida. Kritiselduse viimane faas on aga niinimetatud nimetu kritiseldus, kus laps eksperimenteerib kritiselduse kuju ja suunaga. (Hickman, 2005)

Järgmine kunsti arengufaas on figuratiivne staadium, mis omakorda jaguneb varajaseks, kesmiseks ning hiliseks figuratiivseks staadiumiks. Varajases figuratiivses staadiumis või eelskemaatilises faasis hakkab laps aru saama joonistuse väärtusest kui kommunikatsiooni vormist ning kui visuaalse maailma uurimise vahendist. Keskmise figuratiivne staadium ehk skemaatiline faas hõlmab endas nii koolieelikuid kui ka esimese kooliastme lapsi, siin lapsed moodustavad selged kontseptsioonid endast ja sümbolitest, mis on detailiderohked ja näitavad endas rohkem individuaalsust. Niinimetatud "röntgenipildid" on samuti keskmise figuratiivse staadiumi osa. Hilises figuratiivses staadiumis hakkavad lapsed aru saama, et nad on ühiskonna liikmed, ja selle pärast seda staadiumit nimetatakse ka

“kamba ajaks” või “kõitva realismi ajaks”. Mis eristab seda staadiumit teistest on see, et laps soovib gruppis töötada ning olla täiskasvanutest iseseisev. (Hickman, 2005)

Viimane kunstilise arengu etapp on aga kunstilise otsuse staadium või pseudorealismlik faas. See staadium tekkib tavaliselt siis, kui laps hakkab täiskasvanuks saama, ehk teismeliseeas. Noorukid on tihti eneseteadlikud sellest, mis nende kehadega toimub, ning nad väljendavad seda ka oma joonistustes. (Hickman, 2005)

Siin peab aga meeles hoidma seda, et iga laps on unikaalne, ja tema isiklik areng võib eristuda sellest, mida teooria ütleb. Kunstilise arengu etapid kujutavad endast suurt üldistust ning tegelikkus võib sellest erineda. Oma töökogemusest võin lisada ka seda, et töötades erivajadustega klientidega ühes Eesti hooldekodus olen märganud, et mõnede täiskasvanud klientide kohta võib rakendada ka laste kunstilise arengu etappe. Näiteks minu rühmas on üks Down'i sündroomiga neiu, kellele meeldib joonistada ringkujulisi kritseldusi ning kujud, objektid on tema jaoks rasked; ta tavaliselt palub ka mind tema asemel joonistada. Nii et mõned staadiumid võivad esineda ka erivajadustega täiskasvanutel ja neil, kellel loominguiline areng on millegipärast häiritud.

1.1.2. Laste kõne areng koolieelses eas

Tulviste (2008) kirjutab Eve Kikase poolt toimetatud raamatus “Õppimine ja õpetamine koolieelses eas”, et on igati kasulik, kui lapsevanemad lapse vastu huvi tunnevad ja küsivad tema käest erinevaid asju. Samuti aitab raamatute lugemine, eriti illustatsioonidega raamatute vaatamine ning arutlemine vaadeldu üle. Suurematel lastel oleks oluline oma eakaaslastega rääkimine. Eelkoolieas laps omandab palju teadmisi ja uusi sõnu ka televiisorit vaadates. Edaspidi, kui laps hakkab iseseisvalt raamatuid lugema, areneb tema sõnavara suures osas raamatute najal. (Tulviste, 2008)

Siin aga võib vaielda selle üle, kuivõrd palju lapsi praegu raamatuid loevad. Kuna Tulviste artikkel on pärit aastast 2008, siis tegelik reaalsus võib kirjutatust eristuda. Kust saavad lapsed uusi sõnu õppida, kui raamatuid palju ei loeta?

Andra Kütt (2015) analüüsis oma magistritöös “Eesti keelt emakeelena omandavate laste (vanuses 6-7 eluaastat) sõnavara sotsiolingvistiline uurimus” lapsele suunatud kõne ja lapse keele suhet ning võrdles, kui rikas on ema sõnavara ja kuivõrd võib see mõjutada lapse oma. Kõige olulisem mõjutegur oli ema haridus, mis mõjutas vanema enda keelekasutust ning seeläbi laste sõnavara. Eksperiment kinnitas spontaanse kõne tulemusi ning näitas, et kõrgharidusega vanemate laste sõnavara on nii suurem kui ka rikkam. (Kütt, 2015)

1.2. Kunstivaatluse ja analüüsi roll kunstiõpetuses

Kui suur on kunstivaatluse ja analüüsi roll kunstiõpetuses? Miks ja kas üldse peaks kunstivaatlust ja analüüsi õppima? Selles alapeatükis annan ma nendele küsimustele vastuseid.

Läbi vaatluse õpime nii teost ise kui läbi selle ennast analüüsima, õpime olema kriitilised nii teoste kui enda suhtes. Vaatlemise protsessis arenevad ka erinevad tajud, see treenib meie silmi, et me oskaksime tulevikus galeriidesse või kunstimuuseumidesse sattudes kunsti vaadelda. Vaatlemist ja analüüsimist oleks vaja õppima hakata juba varakult, see tähendab varases lapsepõlves. Koolis aga anname me lastele teadmisi ja õpetame neid kunsti vaatlema selleks, et lapsed saaksid oma iseseisvas elus hakkama. Kunst on igal pool – see ümbritseb meid mitte ainult galeriides või muuseumides, vaid seda näeme ka näiteks tänavatel reklaamide näol, ka filmid on kunst. Kunstivaatluse ja analüüsi roll on nii kunstiõpetuses kui ka tavaelus hakkama saamiseks igati oluline.

Lapsed arendavad oskust vaadelda kunstiteost läbi selle, et nad räägivad nähtust kunstikeele terminoloogiat kasutades (Yazıcı, 2017). Siin aga tekib küsimus: kuidas kunstivaatlusega alustada ja mis teemad lastele vaatlemiseks valida? Väikestele lastele sobiksid kõige paremini teemad lapse elukeskkonnast, nagu näiteks kodu, vanemad, lemmikloomad ja autod, erinevad teemad muinasjuttudest ja lapse fantaasiamaailmast. Kui laps suureks kasvab, liigub ta laiemasse tõsielulisse, virtuaalsesse ja vaimsesse keskkonda. (Esnar et al., 2006)

Porri (2010) järgi on kunstiteoste ja kujutiste näitamisel, vaatlemisel ja piltide üle või piltide põhjal arutlemisel kolm peamist eesmärki:

1. avatud kontakti loomine visuaalse kultuuriga, sealhulgas professionaalse kunsti ja tarbekujutistega (selle tulemusel tajub õpilane kunsti kui midagi avatut ja ligipääsetavat);
2. silmaringi laiendamine, maailma temaatilise mitmekülgsuse aktsepteerimine;
3. avatud eluhoiaku loomine, sellega koos kriitilise mõtlemise, märkamis- ja väljendusoskuse ning enesekindluse arendamine.

1.2.1. Kunstivaatluse olemus ja selle kasulikkus õppetöös

Mis on vaatlus, miks see kasulik on ja miks seda tegevust peab lasteaias läbi viima? Vaatlus on tegevus, mis võimaldab lapsel mõista ümbritsevaid esemeid ja nähtusi ning annab võimaluse juba olemasolevaid teadmisi väljendada (Pokk, 2010; Vahter, 2008, viidatud Zimmer, 2016 kaudu). Vaatluse ajal esitatakse lastele suunavaid küsimusi. Samuti kasutatakse küsimuste juurde toetavaid õppetekste. Ants Juske (2004, lk 10) kirjutab oma raamatus: "...nägemistaju on võimeline sooritama operatsioone, mida tavapäraselt omistatakse verbaal-loogilisele mõtlemisele: see on võimeline arutlema, üldistama, järeldama ning isegi lahendama süllogisme." Siinkohal on oluline viidata Lev Vögotski sotsiaalsele konstruktivismile. Selle kohaselt saavad lapsed rohkem teadmisi ja õpivad paremini koos eakaaslastega või täiskasvanutega, kes saavad neid toetada (Walsh & Gardner, 2005).

Barbe-Gall (2005) kirjutab oma raamatus "*How to Talk to Children About Art*", et kui laps on piisavalt vana, et pildiraamatute vastu huvi tunda, saab ta kunstiteoseid vaadata ja neid nautida. Teooriaosa lõpus annan ma soovitusi, millised võiksid lasteraamatute illustratsioonid olla ning toon omalt poolt tehtud näidiseid.

Siin aga peab meeles pidama seda, et eri vanuses lapsed saavad illustratsioonidest erinevalt aru; väiksemad lapsed tajuvad paremini lihtsamaid pilte, suurematele aga sobiks detailirohked pildid. Samuti on vaatluse kestus erinev, väikestel lastel on see lühem, kuna nende tähelepanu ei ole veel piisavalt arenenud, suurematele lastele võiks varuda vaatlemiseks rohkem aega. Noorematele lastele on jõukohased vaid ühe objektiga pildid, vanematele lastele aga juba tegevuspildid. (Oll, 2009, viidatud Zimmer, 2016 kaudu)

Tea Oll (2009) rõhutab seda, et 7aastane laps:

1. Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte, vaatleb ning kirjeldab detaile ja värve ning tajub meeleolu;
2. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast;
3. Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

Probine (2020) kirjeldab erinevaid viise, kuidas õpetaja saab kunstitegemist hõlbustada, näiteks soovib autor rääkida lastega nende töödest. See on alati hea mõte, kuna siis arenevad lastel kõneoskused, kujutlusvõime ja teised vajalikud oskused, mida pärast täiskasvanuelus vaja läheb. Muidugi saaks kõiki neid oskusi juba varasemast lapsepõlvest

arendama hakata, aga eriti kasulik oleks see just koolieelikutele, kes kooliks valmistuvad, kuna koolis läheb kõiki neid oskuseid vaja.

Vahter (2008) rõhutab, et viimastel aastatekümnetel on kunstiõpetus muutunud, ning muutusena tuleks välja tuua ka asjaolu, et juba koolieelses eas on oluline saada teadmisi ja mõista kunstnike loomingut. See annab lastele võimaluse küsida, uurida ja välja selgitada just neid endid huvitavad faktid ning võimaluse seostada oma kunstilooming kunstnike omaga. Õpetaja poolt on oluline anda lastele võimalus oletada, järeldada, võrrelda, meenutada, midagi ise välja otsida, koguda jne. Kunstitundides vesteldakse ka kunstnikest, kunstiteostest ja kunstinähtustest laiemas mõttes ning analüüsitakse ja vaadeldakse teoseid, sh õpilastöid. (Vahter, 2008)

1.2.2. VTS: Visuaalse Mõtlemise Strateegiad

Visuaalse Mõtlemise Strateegiad (ingl VTS) on küsitlustel põhinev õpetamismeetod, mis parandab õpilase võimet kirjeldada, analüüsida ja tõlgendada kujundeid ja teavet visuaalse kunsti vaatlemise ja selle üle arutlemise kaudu. VTS toetab kriitilist mõtlemist, julgust osaleda koostöövestlustes ja aitab eriti neid õpilasi, kes on õppimisel teksti- ja loengupõhiste keskkondadega hädas. Visuaalse Mõtlemise Strateegiaid töötasid välja kognitiivpsühholoog Abigail Housen ja muuseumipedagoog Philip Yenawineare. VTS põhineb Houseni esteetilise arengu teorial. VTS on tuntud kriitilise ja loova mõtlemise oskuste arendamise pärast, mis suurendab õpilaste kirjaoskust kõigis õppevaldkondades. (Visual Thinking Strategies, 2023)

VTS-i keskmes on kolm põhiküsimust (Visual Thinking Strategies, 2023):

1. Mis sellel pildil toimub?
2. Mida Sa näed, mis paneb sind nii ütlema?
3. Mida veel saame pildi pealt leida?

VTSi veebilehel <https://vtshome.org/about/> on kirjas, et Visuaalse Mõtlemise Strateegiad (Visual Thinking Strategies - VTS) muudab õpilaste mõtlemis- ja õppimisviisi, pakkudes inimestele koolitust ja õppekava, et hõlbustada visuaalse kunsti arutelusid, mis suurendavad oluliselt õpilaste kaasatust, tulemuslikkust ja õppimisnaudingut.

1.2.3. Kunstimuuseumide ja galeriide roll alushariduses

Kui olulised on on lasteaialastele kunstimuuseumidesse ja galeriidesse käigud? Eckhoffi (2007) uuringust selgus, et muuseumipõhine kunstiharidusprogramm pakkus väikelastele dünaamilist õpikeskkonda. Samuti toetab Eckhoffi (2007) uurimus rikkalike ja sisukate kunstivaatamiskogemuste integreerimist väikelaste kunstikogemuste regulaarse osana, pakkudes samal ajal väikelaste koolitajatele strateegiaid varajase kunsti vaatamise kogemuste jaoks. Wright (2020) kirjutab, et kunstigaleriisid peetakse sageli väärtuslikeks õppimiskohtadeks, millel on rikkalik kontekst ja kogemused maailma mõtestamiseks.

Dewey demokraatliku õppimise ja muuseumihariduse filosoofia annab filosoofilise lähtepunkti mõistmaks, kuidas saab õppida kunstnikega galeriikogemuste ja kunstiteostega suhtlemise kaudu. Kunstipõhised haridusprojektid, näiteks galeriide poolt pakutavad projektid, võivad aidata parandada õppijate negatiivset identiteeti, sest erinevalt koolist suudab galeriiharidus kuulata ja austada seda, kuidas lapsed ja pered tulevad oma ainulaadsete teadmistega, mis võivad paikneda väljaspool kindlat õppekava. (Wright, 2020)

Selleks, et aidata lastel kunstiteoseid märgata ja mõista, tuleks keskenduda sellele, et toetada nende arusaama sellest, kuidas kunstiteosed on seotud nende enda kogemustega ning kaasata kunsti tegemisel asjakohaseid tegevusi, et suurendada teadmisi selle kohta, kuidas ja millistel asjaoludel kunstiteoseid luuakse (st keskendutakse meediumi kasutamisele ja uurimisele sügavuti ja erinevates kontekstides). Kunsti vaatamise õppimine on oskus, mis nõuab aega ja vaeva. Seega soovitatakse, et kunstimuuseumide ja muude kultuuriväärtuslike paikade korduvad külastused võiksid olla kunstiõppe oluliseks komponendiks (st ajaloomälestised, kunstnike ateljeed, töökojad, religioossed paigad, kaasaegsed ja traditsioonilised hooned). (Savva & Trimis, 2005) Oma magistritöös uurin muuhulgas kui oluliseks peavad kunstimuuseumide ja galeriide külastamist Eesti lasteaiaõpetajad.

1.3. Kunstivaatlus koolieelses lasteasutuses

Ishiguro (2022) kirjutab sellest, mis tüüpi maalid innustavad lapsi kunsti vaadeldes kõige enam: autori uuringu tulemustest selgus, et lapsed olid rohkem inspireeritud abstraktsete, mitte kujundlike maalide vaatamisest ning maalitüübi mõju oli kolmandas ja kuuendas klassis erinev. Lisaks said lapsed rohkem inspiratsiooni, vaadates pigem laste kui täiskasvanute loodud maale; erinevus, mida täheldati kõigil klassitasemetel. Barbe-Gall (2005) kirjutab, et igal pildil on võimalik last kõnetada ja ei tasu peljata lastele abstrakset kunsti näidata.

Kuigi originaalkunstiteose vaatamise kogemust reaalselt ei asenda, võivad kvaliteetsed reproduktsioonid aidata väikelaste õpetajatel luua klassiruumides regulaarseid kunstivaatamiskogemusi, et võimaldada laste vaatlusoskuste arendamist. Väljasõidud kunstimuuseumide ja galeriide külastamiseks ei ole lasteaiaõpetajatele jaoks igapäevane võimalus. Kvaliteetsete reproduktsioonide kasutamine võib aga olla igapäevaste klassiruumikogemuste regulaarne osa ja seega pakkuda lastele võimalust kunsti vaatamise kogemuste saamiseks. Erinevate kunstiteoste reproduktsioonid, mis on lastele klassiruumis kättesaadavad, võivad luua võimaluse kunstipõhiseks dialoogiks. (Eckhoff, 2007)

Oll (2009) toob välja tabeli laste arengu eeldatavatest tulemustest, kus kajastuvad ka kunstivaatlus ja vestlused kunstist. Selle tabeli järgi 7aastane laps:

1. Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu.
2. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast.
3. Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

1.4. Valdkond kunst koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas

Siin jõuame ka riigi poolt kehtestatud ametliku õppekavani. Kunsti valdkond koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavas (Koolieelse, 2011) ütleb, et lasteaia laps vaatab, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid; vaatab kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut. Samuti suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid; last suunatakse tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil; milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel leiab 6-7aastane laps ümbritseva vaatlemisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil; kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu. (Koolieelse, 2011)

Jakobsoni (2016) uuringust selgus, et lasteaiaõpetajate põhimõteteks kunstivaldkonna käsitlemisel on, sarnaselt oluliste eesmärkidega, arutluse ja analüüsi kasutamine. Lastele antakse võimalus selgitada, mida ta oma töös kujutas ja mida ta sellest arvab, ehk siis

arutletakse ja analüüsitakse tehtud tööd. Kõige olulisemaks tulemuseks kunstivaldkonna käsitlemisel peetakse suhtlemisoskuse saavutamist. (Jakobson, 2016)

1.5. Lasteaiaõpetajate ettevalmistus kunstivaatluse läbiviimiseks

Eestis on võimalik lasteaiaõpetajaks õppida Tartus ja Tallinnas. Tartu Ülikoolis on olemas koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala, mis kestab kokku 3 aastat (bakalaureuseõpe) ning mida saab nii sessioon- kui ka päevaõppes läbida. Tallinna Ülikoolis on aga alushariduse pedagoogi eriala, mis kestab 3 aastat (bakalaureuseõpe), mis toimub kas päeva- või sessioonõpena. Selles õppekavas saab valida ainet “Kunstivaatlus alushariduses” (aine maht 6 EAP), kus õpitakse kunstihariduse teoreetilisi lähtekehti, kunstõpetuse teooriaid, laste kujutamisevõime arenguastmeid, kunstitehnikaid ja materjale, kunstitegevuse vaatlemist, planeerimist, läbiviimist, samuti räägitakse ka näituste ja muuseumite külastamisest. Tallinna Ülikoolis on olemas erialase didaktika mooduli aine “Kunstikasvatus alushariduses” (aine maht 6 EAP), kus õpitakse kunstihariduse teoreetilisi lähtekehti, teooriaid ja laste loomingu eripära. Samuti tegeletakse kunstitegevuste vaatlemise, planeerimise, läbi viimise ja analüüsimisega. (Tallinna Ülikool, *s.a.*)

Tartu Ülikoolis on võimalik õppida selliseid aineid nagu näiteks “Kunstitegevuste õpetamine koolieelses eas” (aine maht 6 EAP), “Eritehnikad kunstõpetuses” (aine maht 6 EAP) ja “Joonistamine ja maalimine koolieelses eas” (3 EAP). Õppeaine “Kunstitegevuste õpetamine koolieelses eas” eesmärk on saada ülevaade kunstivaldkonnast koolieelses lasteasutuses ning erinevatest õppimise ja õpetamise meetoditest ning kujundada kunstididaktikaalased pädevused tööks lasteaiaõpetajana. “Eritehnikate kunstõpetuses” eesmärk on aga erinevate kunstitehnikate ja- materjalide ning nende õpetamise metoodika omandamine, et selle kaudu muuta kunstõpetuse tund atraktiivsemaks. “Joonistamine ja maalimine koolieelses eas” õpetab erinevate kunstitehnikate tundmist ja rakendamist, nende õpetamise metoodika omandamist. (Tartu Ülikool, *s.a.*) Kokkuvõttes saab nii Tallinnas kui ka Tartus valida aineid, mis toetaksid õpetaja valmidust kunstivaatlusega alushariduse tasemel tegeleda.

1.6. Lühike ülevaade Eesti kunstimuuseumide haridusprogrammidest ja materjalidest

Järgnevas alapeatükis annan lühikese ülevaate Eesti kunstimuuseumides lasteaiastele sobivate haridusprogrammide ja õppematerjalide kohta nende kodulehtedelt leitava

informatsiooni põhjal. Täiendav informatsioon ning loetelu programmide ja materjalide kohta koos veebilehtede linkidega on leitavad Lisadest (vt Lisa 3).

Eesti Kunstimuuseumi kodulehel on lasteaialastele suunatud programmide hea ülevaade. Eesti Kunstimuuseumi filiaalid pakuvad lasteaialastele tunde, mille raames saab kunsti ja näitustega aktiivõppemeetodite abil tutvuda ja loovtööd teha. Muuseumitunnid toetavad riiklikus õppekavas olevaid pädevusi. Kunstimuuseumis saab õpilane luua seoseid teiste õppeainetega. (Eesti Kunstimuuseum [KUMU], *s.a.*)

2024. aasta maikuu seisuga on lasteaialastele saadaval mitmeid erinevaid muuseumitunde KUMU erinevates filiaalides, kus lapsed saavad mänguliselt muuseumi ekspositsioonidega tutvuda. Programmid on väga erinevad, alustades tavalistest muuseumitunnidest ja lõpetades muuseumijooga.

Ühe KUMU programmi eesmärk on tutvuda värviõpetuse, emotsioonide ja lugude jutustamise kaudu Eesti ja Itaalia 1980. aastate kunstiga (“Kunstnike lõputa lood ja värvid”, mis kestab kuni 19.05.2024). Programmis “Täpi teeb teatrit” KUMU püsinäitusel kasutatakse laserkiiri, mis on väikelaste sõber, kellega saab muuseumi korrustel koos käia. Sari “Täpi seiklused Kumus” arendab oskust luua seoseid eri teemade ja teadmiste vahel. “Mustrivõti” tunnis tutvutakse läbi liikumise ja visuaalse tähelepanelikkuse muuseumi keskkonda. “K nagu kunst. D nagu disain. K = D = K” KUMUs (toimub kuni 31.12.2030) programmis tutvustakse näitusega „Konfliktid ja kohandumised. Nõukogude aja Eesti kunst (1940–1991)“. (KUMU, *s.a.*)

Kadrioru kunstimuuseumis toimuvad erinevad haridusprogrammid nagu näiteks “Hispaania rütmid”, kus rännatakse Hispaania 19.-20. sajandite kultuuri. “Uri skulptuuri!” tunnis tutvutakse Kadrioru muuseumi skulptuuridega. Tunni “Portree saladuste” eesmärk on tutvustada erinevaid portreeliike. On olemas ka tund, kus lapsed saavad Kadrioru lossi ajaloo ja kunstiga tutvuda (“Kadrioru lossi lugu”). Teine tund tutvustab Kadrioru lossi kui kunagist Eesti Vabariigi riigivanema Konstantin Pätsi residentsi (“Riigivanema residents”). Tunnis “Kunst läbi meelte” rakendatakse kunsti kogemiseks kõik viis meelt. “Kunstiga kiusamise vastu” programmi kaudu õpitakse, kuidas üheskoos kiusamisele vastu seista. Viimases programmis nimega “Muuseumijooga” uuritakse tähelepanelikult kunstiteoseid ja arendatakse detailide märkamist. (KUMU, *s.a.*)

Adamson-Ericu muuseumis on lasteaialastele olemas kaks tundi, millest üks on “Päike naeratab”, kus lapsed tutvuvad Adamson-Ericu sümbolise päiksekujuga. Samuti on selles muuseumis olemas tund nimega “Koopainimese mustrid”, mille eesmärgiks on tutvustada Adamson-Ericut kui nutikat disainerit. (KUMU, *s.a.*)

Mikkeli muuseumis on olemas LAK-tund “Nutikad nõud” mis toimub püsinäitusel ja mille eesmärgiks on tutvustada vanaaegseid nõusid ning nende otstarvet. Õppeprogramm toetab muu emakeelega õpilasi. Samuti tutvutakse Mikkeli muuseumi portselani kollektsiooniga. Mikkeli muuseumis toimuvad niinimetatud “muinasjutud”, mis tutvustavad erinevade maade kultuuri ja muuseumi kollektsioone. (KUMU, *s.a.*)

Niguliste muuseumis pakutakse 2024. aasta maikuu seisuga kolm haridusprogrammi. Tunnis “Taimede vägi” sukeldutakse rikkaliku ja salapärasesse taimemaailma Niguliste kunsteostel. “Niguliste avastusretk” aitab lastel põnevalt muuseumi avastada. Niguliste muuseumi püsinäitusel toimivas peitusemängus “Metsik muuseum” otsitakse kõiki võimalikke loomi ning linde, kes on end Niguliste muuseumi kunsteoste ära peitnud. (KUMU, *s.a.*)

Eesti Kunstimuuseumi erinevaid näitusi saavad lapsed ja pered avastada ka iseseisvalt. Perekülastuste põnevamaks muutmiseks on kasutada töölehed, otsimismängud, tegevus- ja mängunurgad jne. Valikus on ka vahvad kunsti- ja nuputamisraamatud. Näitusi aitavad avastada ka audiogiidid. (KUMU, *s.a.*)

KUMU kunstimuuseumi kodulehelt leiab erinevaid materjale iseseisvaks avastamiseks. Allpool kirjeldan lühidalt, mis materjalid muuseumi erinevates filiaalides saadaval on ning lisadest saab tutvuda materjalide täisnimekirjaga (vt Lisa 3).

KUMU kunstimuuseumis on olemas tegevuskaardid, sisehoovi kaart, tegevusleht, tegevusraamat, juturaamat ja ka loovtöö (video), mida leiab KUMU kodulehelt. Kadrioru kunstimuuseumis on olemas tegevusraamat, juturaamat, värviraamat, audiogiid, koduleheküljelt leiab loovtöö video. Kadrioru pargis on olemas ka avastusrada. Mikkeli muuseum pakub virtuaalgiidi teenust. Niguliste muuseumis on samuti olemas audiogiid ja erinevad raaamatud näitustega tutvumiseks ja nuputamiseks, veebis on olemas video-loovtöö teemaga “Lillemotiividega memoriini kaardid”. Adamson-Ericu muuseum pakub tegevusraamatut ja loovtööd videotena. Samuti on muuseumis olemas Kunstikelder, mida lapsed saavad avastada.

KUMU kunstimuuseumi haridustöö kuraatorid on loonud mitmeid kasulikke õppematerjale KUMU näituste ja kunstiliikide tutvustamiseks lasteaialastele ja kooliõpilastele. Õppematerjalidest saab erinevaid nõuandeid ja inspiratsiooni, milliste ülesannete ja meetodite abil erinevaid ajastuid ja kunstžanre koolitundides käsitleda. Õppematerjalide hulgas on e-tunnid, töölehed (lasteaialastele näiteks “Võlujalg”), digikogu. (KUMU, *s.a.*)

Eesti Arhitektuurimuuseum pakub erinevaid haridusprogramme, sealhulgas ka lasteaialastele. Eesti Arhitektuurimuuseumi haridusprogrammid on huvitav vaheldus koolitunnile. Enamik programme sisaldab ka praktilist ülesannet, et eelnevalt kuuldu/nähtu kinnistada. Haridusprogrammid haakuvad ka õppekava üldpädevuste ning kohustuslike läbitavate teemadega. Haridusprogrammid on eesti, vene, inglise keeles.

(Arhitektuurimuuseum, *s.a.*)

Arhitektuurimuuseumi lasteaialastele mõeldud programmid sisaldavad järgmisi tunde: “Uuri ruumi”, “Mis on kodu, kus on kodu..”, “Geomeetriliste kujundite maailm”, “Ruum meie ümber”, “Kõik makettidest”. Lisadena (vt Lisa 3) tõin ma välja programmide kokkuvõtvat infot. Programmidega saab tutvuda Arhitektuurimuuseumi veebilehel. Kokkuvõttes pakuvad kunstimuuseumid suurt hulka lasteaialastele suunatud haridusprogramme ja loovad seega head eeldused kunsti vaatlemise oskuse kujundamiseks.

1.7. Soovitused lasteraamatute illustratsioonide loomiseks ja lasteraamatute kasulikkus lastele

Siin toon välja soovitusi, mida meeles pidada, kui hakata raamatuillustratsioone lasteaialaste jaoks valmistama. Samuti lisan näidistena enda tehtud illustratsioone, mida saaks lastega vaatlemise eesmärkidel kasutada.

Barbe-Gall (2005) toob välja aspekte, mida tuleb meeles pidada, kui lastele vanuses 5-7 illustratsioone teha (teisisõnu, mis selles vanuses lastele illustratsioonide juures meeldib):

- soojad erksad värvid;
- tugevalt kontrastsed kujundid ja värvid;
- pildid inimestest ja tuttavatest kohtadest;
- pildid liikumisest ja tuttavad poosid;
- selgelt väljendatud emotsioonid;
- lihtne kompositsioon;
- detailsed üksikasjad.

Samuti oleks hea, kui illustratsioonid oleksid seotud igapäevaelu- ja laste enda kehadega, joonistusel võika olla ruumi kujutlusvõime jaoks. (Barbe-Gall, 2005)

Hladíková (2014) kirjutab, et lasteraamatu illustratsioonid tutvustavad ja selgitavad lastele maailma kõikehõlmavalt juba enne, kui lapsed lugema õpivad. Pildiraamatud

käivitavad sageli laste kujutlusvõime, mis aitab lastel uusi ideid välja mõelda ja toovad nende ellu uusi, nii vahetuid kui ka tulevasi võimalusi. Teiseks nõuavad pildiraamatud lastelt teatud määral suhtlemist; vähemalt neil on vaja lehti keerata. Lasteraamatute lugemine pakub väikelastele rõõmu ja meelelahutust, mis mitte ainult ei näita lastele, et aktiivseks lugejaks saada on lõbus, aga ka raamatute jagamise kaudu ühendab põlvkondi ja inimesi üldiselt kaasahaaravad lood, kogemused ja väärtuslik koosveedetud aeg. Side raamatu visuaalse ja kirjaliku osa vahel on raamatu püsiva edu võti. Selle ühenduse loomiseks peab illustraator järgima autori kirjasõna, aga lisama loole ka oma isikupära, vaate, huumori ja arusaama. (Hladíková, 2014)

Järgnevalt on toodud näitlikud pildid, mida võiks lastega vaatlemiseks kasutada ning mille olen ise valmistanud (vt Joonis 1, Joonis 2, Joonis 3, Joonis 4). Joonistused tegin tahvelarvutis *Procreate* keskkonnas. Küsimused, mida võiks piltide kohta küsida võiksid olla järgmised: mis pildi peal toimub? Kui palju tegelasi on pildi peal, mida nad teevad? Mida tegelased tunnevad ehk mis on nende tunded/emotsioonid? Mida pildi peal olevad tegelased kannavad? Mida Sa taustal näed? jne.

Joonis 1. Aed

Joonis 2. Supermarket

Joonis 3. Aastaajad: kevad

Joonis 4. Muinasjutt "Alice Imedemaal"

2. METOODIKA

Selles peatükis tutvustan valimit, esitan uuringu ja andmete kogumise protsessi ning esitan lõpus ka uuringu tulemused. Valisin kvantitatiivse andmekogumismeetodi, et saada võimalikult lai ülevaade kunstivaatluse hetkeolukorrast lasteaedades. Uurimusküsimused olid järgmised: milline on Eesti lasteaiaõpetajate arusaam kunstivaatluse eesmärkidest ja vajalikkusest? Kuidas kunstivaatlust Eesti lasteaedades läbi viiakse? Kuidas hõlbustada kunstivaatluste läbiviimist lasteaedades? Kui kasulikud on lasteaialastele käigud galeriidesse ja muuseumidesse Eesti lasteaiaõpetajate arvates?

2.1. Valim

Selle uuringu valimiks on Eesti koolieelsete rühmade lasteaiaõpetajad, kes lasteaias kunsti õpetavad. Valimi koostamiseks kasutasin avalikku portaali EHIS.ee, kust leidsin haridusasutuste kontaktid ning mille alusel moodustasin Google Sheets'i keskkonnas tabeli, kuhu kaardistasin enda jaoks leitud kontaktid, et pärast oleks mugavam vaadata, kes mulle vastas. Minu uurimistöö jaoks oli oluline see, et õpetajad töötaksid Eesti erinevates paikades, et pärast oleks võimalik saadud tulemusi üldistada kogu Eesti kohta. Uuringu tulemused on esitatud üldistatud kujul ning kellegi nimesid ma töös välja ei too, vastajate anonüümsus on töös tagatud.

Statistikaameti järgi (Statistikaamet, 2022) oli 2022. aasta 1. augusti seisuga Eestis umbes 8000 töötavat koolieelsete lasteasutuste õpetajat. Samuti aga andmed selle kohta, kui palju neist on koolieelikute rühmade õpetajad, puuduvad. Andmetest on samuti näha, et enamik töötajatest on naised, lasteaias on mehi ainult 1%. Ametliku statistika järgi leidub õpetajate seas kõige enam 55-64-aastaseid naissoost õpetajaid, kes on niinimetatud “tüüpilised õpetajad”. Kui vaadata täpsemalt, siis on lasteaias kõige nooremad õpetajad, kellest on viiendik alla 35 aasta vanad. (Statistikaamet, 2022)

Minu uuringus osalenud lasteaiaõpetajate hulgas oli kõige rohkem 50-58-aasta vanuseid õpetajaid, kokku 34 inimest. Kõige vähem oli aga 65-73 vanuselisi õpetajaid, vaid 2 inimest. Kõige noorem lasteaiaõpetaja minu uuringu tulemuste järgi oli 19 aastat vana ja kõige vanem oli 67. Vastanute keskmine vanus oli 46 aastat.

2.2. Uurimuse käik ja andmete kogumine

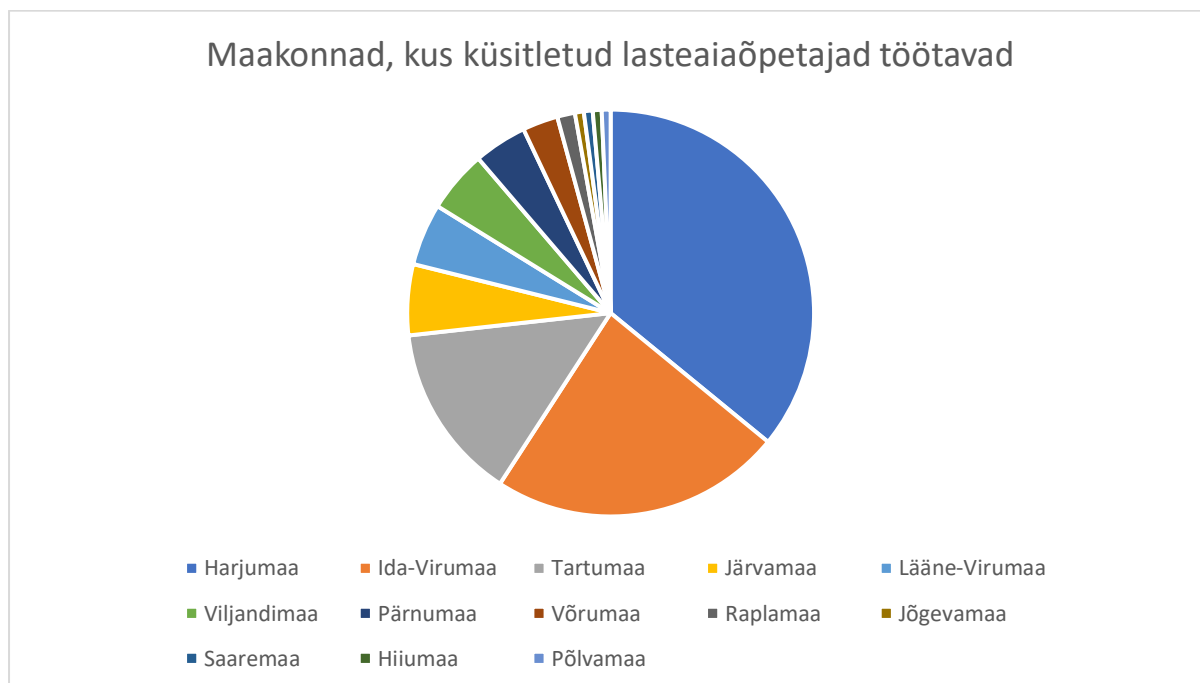
Eestis oli 2023. aasta seisuga 560 koolieelset lasteasutust (Statistiikaamet, *s.a.*). Selles uuringus osales 130 Eesti lasteaeda, kuid küsitluse päringud saatsin umbkaudu 400 lasteaeda. Saatsin päringud nendesse lasteaedadesse, mille kontaktid leidsin EHIS.ee veebilehelt. Uurimust alustasin sügisel 2023., kui koostas juhendaja abil küsimustiku. Küsimustiku aluseks olid uurimusküsimused, mille selle töö jaoks püstitasin.

Küsimustik tegin Google Forms'i keskkonnas, kuhu kogusin pärast õpetajate vastuseid. Küsimustik koostas eesti ja vene keeles ning saatsin erinevatesse Eesti piirkondade lasteaedadesse. Küsimustikule vastasid 142 lasteaiaõpetajat, kes viivad läbi kunstitegevusi. Eesti ja venekeelsed küsimustikud on leitavad töö Lisadest. Küsimustiku saatsin Eesti erinevatesse lasteaedadesse, selleks kasutasin EHIS.ee veebilehel olevat kontaktinfo ja haridusasutuste nimekirja, samuti külastasin iga seal veebilehel oleva lasteaia kodulehekülge (kokku umbes 400 lasteaeda), kust sain asutuste juhtkondade e-posti aadressid. Enne küsimustiku saatmist küsisin selleks lasteaia juhtkonna käest luba. Kui luba oli käes, hakkasin küsimustikke laiali saatma. Selleks, et paremini andmetes korda pidada tegin Google Sheets'i keskkonnas tabeli, kuhu märkisin lasteaiaid, kes on mulle vastanud, kes on loa andnud jne. Lasteaedade kontaktide tabeli tegemine oli hea lahendus, kuigi selle täitmine võttis aega, oli selline lahendus minu jaoks põhjendatud.

Küsimustik saadeti umbkaudu 130 erinevasse lasteaeda, millest kõige rohkem esines Harjumaad, mis oli minu jaoks ootuspärane. Informatsiooni selle kohta, kui palju õpetajaid mis maakondadest uuringus osales tõi tabeli ja sektordiagrammina (vt Tabel 1 ja Joonis 5). Küsimustik oli eesti ja vene keeles (vt Lisa 1, Lisa 2). Prooviuringut läbi ei viidud, küsimustiku valiidsuse tagamiseks kasutati ekspertarvamust. Õpetajad, kes uuringus osalesid, said vajadusel minu käest küsida, kui midagi arusaamatuks jäi, aga üldiselt oli küsimustik õpetajatele arusaadav. Andmeanalüüs oli nii kvalitatiivne kui ka kvantitatiivne, küsimustikus olid nii valikvastusega küsimused, avatud küsimused kui ka üks skaalaküsimus (küsimus number 7) numbritega 0-5. Avatud küsimustele vastas umbes 30% kogu vastajate hulgast. Küsimustik saadeti laiali 2023. aasta sügisel ja selle vastamiseks oli lasteaiaõpetajatel aega 2023. aasta lõpuni. Selles perioodis sain kokku 142 vastust. Analüüsisin kogutud andmed ning tulemused, mida esitan järgmises peatükis. Analüüsiks kasutasin kirjeldava statistika meetodit ja protsente.

Tabel 1. Maakonnad, kus küsitletud lasteaiaõpetajad töötavad

Maakonnad, kus küsitletud lasteaiaõpetajad töötavad	Õpetajate arv (N=142)	Õpetajate % kogu küsitletute arvust
Harjumaa	51	35,9
Ida-Virumaa	33	23,3
Tartumaa	20	14,1
Järvamaa	8	5,6
Lääne-Virumaa	7	4,9
Viljandimaa	7	4,9
Pärnumaa	6	4,2
Võrumaa	4	2,8
Raplamaa	2	1,4
Jõgevamaa	1	0,7
Saaremaa	1	0,7
Hiiumaa	1	0,7
Põlvamaa	1	0,7

Joonis 5. Maakonnad, kus küsitletud lasteaiaõpetajad töötavad

3. TULEMUSED JA ANALÜÜS

Selles peatükis esitan uuringu tulemused, millele järgneb viimase peatüki arutelu. Nagu eelpool välja toodud, sain oma küsimustikule 142 vastust Eesti erinevatest lasteaedadest. Õpetajad, kes mulle vastasid, olid kunstiõpetajad või rühmaõpetajad, kes oma rühmades kunstitegevusi läbi viivad.

Järgmistes alapeatükkides analüüsin küsimuste kaudu saadud tulemusi ning toon välja vastuste omavahelisi seoseid. Saadud tulemusi esitan tabelite ja diagrammidena. Viimases alapeatükis esitan lasteaiaõpetajate ettepanekuid ja mõtteid kunstivaatlustega seoses.

3.1. Lastega läbiviidava kunstivaatluse eesmärk: Eesti lasteaiaõpetajate arvamus

Esimene küsimus, mida ma oma küsimustikus lasteaedade kunsti- ja rühmaõpetajatele esitasin oli järgmine: “Mis on lastega läbiviidava kunstivaatluse eesmärk Teie (õpetaja) jaoks?”. Selles küsimuses oli 5 valikvastust, kus sai mitu erinevat vastust korraga valida ning oli võimalus oma arvamus lisada. Kõige rohkem (91,5%) kõigi vastanute jaoks on kunstivaatluse eesmärk kõigepealt õpetada last vaatlema ja märkama (vt Tabel 2). Teisel kohal (75,4%) on oma arvamuse väljendamise õpetamine. Kolmandal kohal (74,6%) on nähtut kirjeldama õpetamine. Neljandal kohal (70,4%) on kunstihuvi tekkimisele kaasa aitamine. Viiendal kohal on tunduvalt vähema tulemusega (45,8%) kunsti mõistmise õpetamine.

Viis õpetajat ehk 3,5% kogu vastanute arvust lisasid omalt poolt ka teisi eesmärke. Üks õpetaja märkis, et kõik vastused on olulised ning eesmärk võib sõltuda laste vanusest. Teise õpetaja arvates võiks kunstivaatluse eesmärk olla hoopis maalide värvitonaalsuse märkamise õpetamine. Samuti pakkus ka üks õpetaja, et eesmärgiks saaks olla lapse mitmekülgne areng. Teine õpetaja pakkus, et eesmärk võiks olla omaloomingus eduelamuse saamine ja rõõmutundmine loomingulisest väljendusest. Viimaseks, pakkus veel üks õpetaja eesmärgiks õpetada ennast vabalt ja loovalt väljendama.

Tabel 2. Mis on lastega läbiviidava kunstivaatluse eesmärk Teie jaoks?

Mis on lastega läbiviidava kunstivaatluse eesmärk Teie jaoks?	vastanute arv	vastanute %
õpetada vaatlema, märkama	130	91,5
õpetada oma arvamust väljendama	107	75,4

<i>Mis on lastega läbiviidava kunstivaatluse eesmärk Teie jaoks?</i>		
õpetada nähtut kirjeldama	106	74,6
aidata kaasa kunstihuvi tekkimisele	100	70,4
õpetada kunsti mõistma	65	45,8

3.2. Milliseid kunstiliike vaadeldakse Eesti lasteaedades

Teine küsimus oli valikvastustega, kus iga õpetaja sai mitu vastust valida kui ka oma vastusevariandi ise lisada. Uuringust selgus, et kõige rohkem kasutavad õpetajad kunstivaatlemiseks joonistusi ja graafikat (83,8%) (vt Tabel 3). Teisel kohal on maal (69,7%), kolmandal kohal aga fotograafia (67,6%). Samuti vaadeldakse mõnedes lasteaedades animatsioone ja videosid, vastavalt 55,6% animatsioonid ja 50% videod. Tarbekunsti, skulptuure, arhitektuuri ja disaini vaadeldakse vähem, mis võib olla seotud sellega, et lasteaedades ei ole võimalik neid vaadelda ning muuseumidesse ei jõuta või ei saa minna. Sellepärast on võib-olla joonistused, graafika ja maal sageduse poolest kõrgemal kohal, kuna neid saab lasteaias vaadelda ka laste enda loomingu näol.

Tabel 3. Milliseid liike kunsti Te lastega vaatlete?

Milliseid liike kunsti Te lastega vaatlete?	vastanute arv	vastanute %
joonistused, graafika	119	83,8
maal	99	69,7
fotograafia	96	67,6
animatsioon	79	55,6
video	71	50
tarbekunst	57	40,1
skulptuur	56	39,4
arhitektuur	49	34,5
disain	15	10,6

Lasteaia rühma- ja kunstiõpetajad vaatlevad lastega kõige rohkem raamatuillustratsioone (94,4%) (vt Tabel 4). See võib olla põhjendatud sellega, et lasteaedades on kõige kergemini kättesaadavad just raamatud, kus on palju illustratsioone, mis omakorda lastele meeldivad. Teisel kohal on kunstiraamatud, postkaardid ja plakatid, mille peal on kunstiteoste reproduktsioonid (64%) ning kolmandal kohal on interneti

vahendusel leitavad kunstiteosed (60,6%). Internet on samuti mugav variant, mida saab hästi igapäevatoösse rakendada (kui lasteaias on võimalus interneti kasutamiseks ja lastele piltide näitamiseks arvuti abil). Originaalteoseid kasutavad ainult 28,9% õpetajatest. Üks õpetaja märkis, et ta kasutab laste enda tööd, teine aga saab loodusest materjali, kolmas vaatleb lastega jalutuskäikudel arhitektuuri.

Tabel 4. Kas vaatlete lastega...

Kas vaatlete lastega...	vastanute arv	vastanute %
raamatuillustratsioone	134	94,4
kunstiraamatutes, postkaartidel, plakatitel olevaid kunstiteoste reproduktsioone	91	64
interneti vahendusel leitavad kunstiteoseid	86	60,6
originaalteoseid	41	28,9

3.3. Kus ja kui tihti kunstivaatlust Eesti lasteaedades läbi viiakse

Kolmandas küsimuses oli ette antud neli vastusevarianti, millest võis valida mitu ning ka oma variandi lisada. Peaaegu kõik vastanud ehk 98,6% (vt Tabel 5) viivad kunstivaatlusi läbi oma lasteaias, mis on kõige käepärasem variant. Linnaruum jäi teisele kohale, kus 38,7% vastanutest valisid selle vastusevariandi. Kolmandale ja neljandale kohtadele jäid kunstimuuseum ja galerii, vastavalt 21,8% muuseumi ning 19% galerii kohta. Ainult kolm õpetajat vastasid, et nad viivad kunstivaatlusi läbi raamatukogus. Samuti kolm õpetajat viivad kunstivaatlusi läbi looduses viibides. Ühel õpetajal oli võimalus kohalikku kunstnikku külastada, üks õpetaja viib kunstivaatlusi läbi kultuurikeskuses.

Tabel 5. Kus kunstivaatlusi läbi viiete?

Kus kunstivaatlusi läbi viiete?	vastanute arv	vastanute %
lasteaias	140	98,6
linnaruumis	55	38,7
kunstimuuseumis	31	21,8
galeriis	27	19

Vaadates aga seda, kui tihti rühma- ja kunstiõpetajad lasteaedades kunstivaatlusi läbi viivad, ilmnes, et vastused tulid väga erinevad. Kõige rohkem viivad lasteaiasõpetajad kunstivaatlusi läbi kord nädalas (30,3%) (vt Tabel 6). Teisel kohal on paar korda poolaastas

(24,6%), kolmandal kohal kord kuus (22,5%). Kaks korda kuus viivad läbi kunstivaatlusi 16,9% vastanute hulgast. Kuus õpetajat ehk 4,2% vastanutest lisasid ise kommentaarina juurde, et kunstivaatluste läbiviimise tihedus oleneb teemast. Kaks õpetajat viivad kunstivaatlusi läbi pea iga päev.

Tabel 6. *Kui tihti Te kunstivaatlusi läbi viiete?*

Kui tihti Te kunstivaatlusi läbi viiete?	vastanute arv	vastanute %
kord nädalas	43	30,3
paar korda poolaastas	35	24,6
kord kuus	32	22,5
kaks korda kuus	24	16,9

3.4. Mida Eesti lasteaiaõpetajad vajaksid selleks, et kunstivaatlemist hõlbustada

Uuringu tulemustest selgus, et kunstivaatlemise hõlbustamiseks oleks lasteaiaõpetajate arvates kõige rohkem vaja võimalust kunstnikke külla kutsuda, kes räägiksid oma teostest lastele, nii arvas 65,5% vastanutest (vt Tabel 7). Peaaegu sama palju õpetajaid (64,4%) vajaksid toetavat õppematerjali nagu näiteks õpikut, töövihikut või veebimaterjali. Kolmandal kohal on aga võimalus külastada kunstimuseume ja galeriisid, 55,6% vastanutest soovisid seda võimalust saada – lasteaiaõpetajate soov on põhjendatud sellega, et paljud lasteaiad asuvad maal, mitte linnades, kus oleks liigipääs muuseumidesse ja galeriidesse kergem. Plakateid ja postkaarte kunstiteoste reproduktsioonidega soovis 43,7% vastanutest. 38,7% õpetajatest tahaksid saada sobivate kunstiteoste loetelu, et vaatlusi hõlbustada, 32,4% sooviksid aga koolitust. Vähem kui veerand vastanutest, 23,2%, tahaksid endale originaalkunstiteoseid lasteaia ruumidesse ja õuealale. Neli õpetajat on vastanud, et pole midagi vaja ja nad on hakkama saanud sellega, mis neil juba olemas on. Üks õpetaja kirjutas, et oleks hea laste enda kunsti vaadelda, teine aga soovis näha, kuidas töötab kunstnik ning kolmandale oleks vaja rohkem aega ettevalmistamiseks.

Tabel 7. *Kas ja mida vajaksite kunstivaatluste läbiviimise hõlbustamiseks?*

Kas ja mida vajaksite kunstivaatluste läbiviimise hõlbustamiseks?	vastanute arv	vastanute %
võimalust kutsuda külla kunstnikke, kes oma teostest lastele räägivad	93	65,5

<i>Kas ja mida vajaksite kunstivaatluste läbiviimise hõlbustamiseks?</i>		
toetavat õppematerjali (nt õpiku, töövihiku, veebimaterjali näol)	92	64,8
võimalust külastada kunstimuuseumi ja galeriisid	79	55,6
kunstivaatluseks sobivate kunstiteoste reproduktsioone postkaartide või plakatitena	62	43,7
sobivate kunstiteoste loetelu	55	38,7
koolitust	46	32,4
originaalkunstiteoseid lasteaia ruumidesse ja õuealale	33	23,2

3.5. Kunstimuuseumis ja galeriis käigid lasteaialastele

Kuivõrd kasulikud on lasteaialaste jaoks käigid kunstimuuseumis või galeriis ja seal kunsti vaatlemine? Umbes pool ehk 52,8% õpetajatest arvasid, et käigid kunstimuuseumis ja galeriis on lasteaialastele väga kasulikud. Veerand, 25,4% õpetajatest aga märkisid oma vastusena “4”. 16,2% vastanutest valisid skaalal 0-5 oma vastusena “3”. 5,6% õpetajatest valisid skaalal “2”. Mitte keegi ei valinud skaalal “1” ega “0”, see tähendab, et mitte keegi õpetajatest ei pidanud õppekäike kasutatuteks. Diagrammist (vt Joonis 6) on näha, et paljude õpetajate arvamusel on kunstimuuseumis ja galeriis käigid lasteaialastele väga kasulikud.

Joonis 6. Kuivõrd kasulikud on Teie arvates kunstimuuseumis või galeriis käigid ja seal kunsti vaatlemine lasteaialastele?

Suur osa õpetajaid lisasid omalt poolt kommentaare küsimustiku lõppu, kuhu nad sooviksid oma lasteaialastega minna (koolieelikutega). Kõige rohkem sooviti KUMU kunstimuuseumit külastada, kuna KUMU pakub väikelastele erinevaid programme. Samuti

tahetakse ka Kadrioru muuseumi külastada. Teistes maakondades sooviti külastada Narva kunstigaleriid, Tartu Kunstimuuseumi, ERMi.

3.6. Lasteaia rühma- ja kunstiopetajate mõtted ja ettepanekud seoses kunstivaatlusega

Selles alapeatükis esitan kohandatud sõnastuses mõtted ja ettepanekud, mida lasteaia kunstija rühmaõpetajad omalt poolt küsitluse lõppu lisasid. Toon samuti välja tsitaate, mida lasteaiaõpetajad oma vastustena märkisid.

Kõige enam märkisid lasteaiaõpetajad seda, et laste enda looming on samuti kunst, mida saab vaatluse käigus analüüsida. Tsiteerin ühe õpetaja arvamust:

Kunstivaatluse all pean mina rohkem silmas laste teostatud tööde vaatlusi, et koos vaatame kaaslaste joonistusi, maale, voolinguid jms, mitte niivõrd kunstisaalide ja galeriide külastust eelkooliealiste lastega. Lapsed õpivad lasteaias kaaslaste töid vaadeldes ja enda töid teostades vaatlusoskust, märkamist, erinevaid vaatenurki ja teostusi jms.

Teine õpetaja märkis, et:

Lastele enamasti meeldib ise luua, aga ka teiste loomingut vaadata. Kunstivaatlused saavad ikkagi alguse lasteaiast - kaaslaste töödest tehtud näituste kirjeldamisest. Kirjeldamine (enne seda märkamine), mis köidab, mis meeldib/mis mõjub eemaletõukavalt on harjutamise asi. Alguses on lapsed sõnaahtrad, kuid järjepidevuse juures lähevad lapsed lahti. Ja raamatu illustratsioone, animatsioone vaatavad lapsed ju igapäevaselt.

Paljudel lasteaiaõpetajatel puudub võimalus kunstimuuseumide ja galeriide külastamiseks, kuna nendes piirkondades, kus lasteaiad asuvad, ei ole kunstimuuseume ega galeriisid ning õppekäigud väljaspoole ei ole võimalikud. Paljud ka nentisid, et laste enda joonistuste vaatlemine lasteaias on muuseumide külastamisest olulisem, millega olen pooleldi nõus. Minu arvates on kunstimuuseumides ja galeriides käigud olulised, sest siis lapsed vaatavad, mida on teised inimesed teinud, kuidas saab erineval viisil objekte, nähtusi vms kujutada.

Soovitati külastada näitusi, mis on lastele suunatud, ehk lapselt-lapsele näitus:

Võiks olla ka rohkem näituseid, mis on suunatud nooremale vaatajaskonnale. Lapsed võivad küll igasuguseid teoseid vaadata, aga ka neile oleks see põnevam, kui see on suunatud neile, nende silmakõrgusel, sisaldab neile mõeldud elemente. Formaat nt lapselt-lapsele näitus.

Õpetajad märkisid, et kunstivaatlustes võiks rohkem mängulisust olla:

Lasteaiaealiste laste kunstivaatlused võiksid olla korraldatud mänguliselt. Selliselt nagu suuremate lastega muuseumides käiakse, ei toimiks lasteaia ealiste lastega nii hästi, kuna nad vajavad mingit tegevust, tänu millele nad kuulnud/nähtut paremini omastaksid.

Teine teema, mis esines vastustes läbivalt, oli kunstniku ateljee külastamine. Nimelt panid mõned õpetajad kirja, et oleks tore kunstnikku vaatlusesse kaasata ja tema tööprotsessi ateljeest vaadata. Kunstnikke saaks ka lasteaeda külla kutsuda, mõned üksikud küsitletud õpetajad on juba seda praktiseerinud:

Oleks tore korraldada selletaolised üritused/kunstivaatlused (käigud, kunstnikkega kohtumised) lastevanematega ühise tegevusena.

Kunstivaatlusesse võiks kaasata kunstnikke. Oma ala meister õpetaks nüansirohkelt elavate näidetega, kuidas vaadelda ja annaks praktilisi harjutusi, kuidas arendada vaatlusoskust ja julgustaks seda kasutama omaloomingus. Liialt palju on inimesi, kes pelgavad kunsti, sest on saanud trauma, et nende töid hinnati "headeks" ja "halbadeks" lasteaias ja/või koolis.

Teemaks oli ka materjalide ja vahendite nappus kunstivaatluse tegemiseks. Loodus ja ka raamatute illustratsioonid on kunst, mida saab lastega igapäevaselt vaadelda. Kunstitegevus võiks olla teiste ainetega integreeritud:

Tuleb olla järjekindel, isegi kui algul tundub, et last üldse ei huvita. Lapsele sobivalt tähelepanu suunamine aitab kaasa. Mõistlik on kunsti vaatlust ja kunstitegevust integreerida teiste valdkondade õpetamisel.

Lastele meeldivad muinasjutud, seetõttu oleks hea teha muinasjuttudele ja multifilmidele illustratsioone; soovitati juurde saada ka aastaegade illustratsioone. Selleks, et aga kunstivaatlust tõhusalt läbi viia, peab õpetajal suur silmaring ja motivatsioon olema. KUMUs toimuvad muuseumitunnid lastele muuseumipedagoogidega, mis annaksid ka õpetajatele palju juurde. Kunstivaatlus ise võiks rohkem eesmärgistatud olla. Ühe õpetaja arvamusel oleks vaja juurde koolitusi ja infopäevi:

Oleks rohkem vaja teemast rääkida, meie oma rühmas käime galeriides, vaatleme raamatuid, ka erinevaid kunstiraamatuid kuid ega seda lasteaedades üldiselt ei tehta, koolitused või infopäevad oleksid vajalikud, et teemale rohkem tähelepanu tõmmata.

Lõpetuseks toon selle tsitaadi välja:

Seda (kunstivaatlust) saab teha tõhusalt koolieelikute rühma lastele, väiksematele lastele see õppemeetod ei sobi.

4. ARUTELU

Tulemused ei olnud minu jaoks ootuspärased: näiteks kunstivaatluse läbiviimise ajad lasteaedades olid väga erinevad, ja olenesid mitmest faktorist. Märkimisväärne tendents oli ka see, et paljud õpetajad, kes ei ela suuremates linnades, sooviksid lastega linnamuuseumides käia, kuid neil ei ole selle jaoks piisavalt ressursse. Seetõttu piirduvad õpetajad raamatukogudega või kohalike näituste ja keskustega, mis on neile liigipääsetavad. Paljud küsimustikule vastajad soovitasid KUMU muuseumit lastega külastamiseks.

Saadud uurimustulemused panid mind mõtlema, mis on tegelikult kunstivaatluse eesmärgid erinevate õpetajate jaoks, mida saab kunstiks pidada, mis liiki kunsti saab kunstivaatluse käigus vaadelda. Minu ettekujutuse järgi oli kunstivaatlus pigem kunstimuuseumides ja galeriides toimuv tegevus, kus lapsed tutvuvad kunstiteostega ja vaatlevad, analüüsivad neid kas muuseumi kuraatori või kunstiõpetaja poolt esitatud küsimuste abil. Tegelikult on ka laste enda looming kunst, mida saaks vaadelda ja analüüsida. Lapsed saavad ise öelda, mis nad on oma pildi peale kujutanud ja küsimuste abil oma tehtud tööd analüüsida. Siiski, kunstimuuseumides ja galeriides käigid on kasulikud, seda arvas ka 52,8% vastanute arvust. Muuseumid oleksid heaks vahelduseks igapäevaste toimingute kõrvale. Eckhoffi (2007) uuringust selgus, et muuseumipõhine kunstiharidusprogramm pakkus väikelastele dünaamilist õpikeskkonda. Wright (2020) kirjutab, et kunstigaleriisid peetakse sageli väärtuslikeks õppimiskohtadeks, millel on rikkalik kontekst ja kogemused maailma mõtestamiseks.

Milline on Eesti lasteaiaõpetajate arusaam kunstivaatluse eesmärkidest ja vajalikkusest? Jakobsoni (2016) uuringust selgus, et lasteaiaõpetajate põhimõteteks kunstivaldkonna käsitlemisel on, sarnaselt oluliste eesmärkidega, arutluse ja analüüsi kasutamine. Kõige olulisemaks tulemuseks kunstivaldkonna käsitlemisel peetakse suhtlemisoskuse saavutamist. (Jakobson, 2016) Minu uurimustöö tulemustest aga selgus, et lasteaiaõpetajad peavad vaatlemise ja märkamise oskuste arendamist kõige tähtsamateks kunstivaatluse eesmärkideks. Teisel kohal oli oma arvamuse väljendamise õpetamine, mis on samuti oluline koolieelikutele, kes kooliks valmistuvad.

Kuidas kunstivaatlust Eesti lasteaedades läbi viiakse? Kõige rohkem vaadeldakse lastega raamatuillustratsioone, arvetavasti ka sellepärast, et nad on lasteaedadele kõige kättesaadavamad. Kunstiliikidest valivad õpetajad kõige rohkem joonistusi, graafikat ja maali. Kunstivaatlust viiakse kõige enam läbi lasteaias kord nädalas, tegelikult sõltub kunstivaatluse läbiviimise tihedus ka temast.

Kuidas hõlbustada kunstivaatluste läbiviimist lasteaedades? Kõige enam sooviksid lasteaiaõpetajad saada võimalust kutsuda kunstnikke külla, kes oma teostest lastele räägiksid. Paljud tahaksid ka toetavat õppematerjali, näiteks töövihikut või veebimaterjali. Samuti sooviksid õpetajad saada võimalust kunstimuuseumi või galeriidi külastada. Ka Eckhoff (2007) kirjutab, et väljasõidud kunstimuuseumide ja galeriide külastamiseks ei ole lasteaiaõpetajatele jaoks igapäevane võimalus. Kvaliteetsete reproduktsioonide kasutamine võib aga olla igapäevaste klassiruumikogemuste regulaarne osa ja seega pakkuda lastele võimalust kunsti vaatamise kogemuste saamiseks. Erinevate kunstiteoste reproduktsioonid, mis on lastele klassiruumis kättesaadavad, võivad luua võimaluse kunstipõhiseks dialoogiks. (Eckhoff, 2007)

Küsimustiku lõppu oli võimalik õpetajatel oma kommentaare lisada. Paljud õpetajad vastasid, et nendel puudub liigipääsuvõimalus linnas olevatesse muuseumidesse ja galeriidesse, aga kui nad saaksid linna- või kunstimuuseumi külastada, siis sooviksid nad selleks KUMU muuseumit. Miks just KUMU? KUMUs toimuvad igasugused lastele mõeldud programmid, mida kureerivad muuseumi töötajad. Mõned lasteaedad on nendest programmidest osa võtnud, mõned aga sooviksid seda võimalust saada. Peale KUMU soovivad lasteaiaõpetajad Kadrioru muuseumit, Narva kunstigaleriit ja ERMi külastada.

Ishiguro (2022) uuringust selgus, et lapsed said rohkem inspiratsiooni, vaadates pigem laste kui täiskasvanute loodud maale. Ka küsitletud õpetajad tõid välja seda, et võiks olla rohkem lastele suunatud näitusi, mis oleksid neile huvitavad.

KOKKUVÕTE

Kokkuvõtteks, kunsivaatlus on väga lai valdkond, mis hõlmab endas nii muuseumides, galeriides, kui ka lasteaias oleva kunsti vaatlemist. Ka laste enda looming on kunst, mida saab kunstivaatlemise eesmärkidel kasutada. Kunstivaatluseks kasutatakse Eesti lasteaedades kõige rohkem joonistusi ja graafikat, vaatluse eesmärgiks on kõigepealt õpetada vaatlema ja märkama. Kõige enam viiakse kunstivaatlusi läbi lasteaedades. Õpetajad vajaksid võimalust kutsuda lastaeda kunstnikke, kes oma töödest ja enda elukutsest räägiks ja vaja oleks ka toetavat materjali näiteks õpiku, töövihiku näol, mis võimaldaks kunsti õpetaval inimesel paremini vaatlusi läbi viia. Rohkem kui poole küsitud lasteaiaõpetajate arvamusel on kunstimuuseumidesse ja galeriidesse käigud lasteaialastele väga kasulikud. Samas olid ka need, kes märkisid, et käigud on pigem kasutatud, aga üldiselt on ikka õpetajate arvamusel käigud pigem kasulikud, kui mitte. Lõpuks, tõid lasteaiaõpetajad välja omapoolseid soovitusi ja kommentaare, mis olid väga kasulikud ja mis aitasid teemat paremini mõista.

Mida aga saaks teha selleks, et kunstivaatlusi hõlbustada ja neid paremini läbi viia? Arvan, et selleks on mitu erinevat võimalust. Esiteks, saaks välja töötada rohkem õppematerjale kunstivaatlemiste jaoks. Samuti oleks hea teha veebilehekülg või grupp, kus oleks kunstivaatlusega informatsiooni ja erinevad töölehed olemas ning mida kõik lasteaia- ja kooliõpetajad kasutada saaksid. Teine võimalus on teha koostööd ülikoolidega, kus üliõpilased saaksid kunstivaatluse teemat rohkem uurida ning pakkuda õpetajatele sellel teemal tuge. Koostööd kunstikega oleksid samuti hea lahendus, selleks võiks olla olemas mingisugune nimekiri kunstnikest (kasvõi selles veebilehes, kus oleks kunstivaatluse kohta informatsioon) maakonniti, ehk siis kes millistes maakondades tegutseb ja on valmis lasteaeda või kooli tulema. Kaugemates kohtades olevatele lasteaiaõpetajale võimaldada sõite kunstimuuseumidesse ja galeriidesse on päris väljakutse, millele mina ei oska praegu lahendust pakkuda, aga millega oleks kindlasti vaja edasi töötada.

TÄNUSÕNAD

Soovin tänu avaldada minu juhendaja Piret Viirpalule, kes toetas mind selle töö kirjutamisel ja mind alati aitas, kui tekkis mingisugune mure või küsimus. Samuti tänan Tartu Ülikooli keelenõustajat Kulla Mellovit, kes aitas minu töö loetavamaks muuta. Tänan ka oma kursusekaaslast, lähedasi ja peret, kes minusse uskusid ja mulle jõudu andsid ning kes aitasid raskel ajal. Aitäh minu õpetajatele, kes mind selle magistriõpe raames toetasid. Tahan samuti mainida, et paljud lasteaiaõpetajad rõhutasid seda, kui võrd kasulik on minu uurimus ning nad andsid mulle motivatsiooni selle töö kirjutamiseks ja uuringu läbiviimiseks. Tänan siiralt kõiki, kes vastasid minu küsimustikule ning soovisid mulle edu!

AUTORSUSE KINNITUS

Kinnitan, et olen koostanud oma lõputöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

KASUTATUD KIRJANDUS

Arhitektuurimuuseum. (s.a.). *Haridusprogramm*.

<https://www.arhitektuurimuuseum.ee/haridus/haridustegevus/>

Arhitektuurimuuseum. (s.a.). *Õppematerjalid*.

<https://www.arhitektuurimuuseum.ee/haridus/oppematerjalid/>

Barbe-Gall, F. (2005). *How to Talk to Children About Art*. London: Frances Lincoln Ltd.

Danko-McGhee, K. & Slutsky, R. (2003). Preparing Early Childhood Teachers to Use Art in the Classroom. *Art Education* 56, (4), 12-18. <https://www.jstor.org/stable/3194059>

Eesti Kunstimuuseum. (s.a.). *Muuseumitund*.

<https://kunstimuuseum.ekm.ee/muuseumitund/?m=ekm>

Eesti Kunstimuuseum. (s.a.). *Iseseisvalt avastamiseks*.

<https://kumu.ekm.ee/iseseisvalt-avastamiseks/>

Eesti Kunstimuuseum. (s.a.). *Õppematerjal*.

<https://kumu.ekm.ee/oppematerjal/#digisild>

Eckhoff, A. (2007). The Importance of Art Viewing Experiences in Early Childhood Visual Arts: The Exploration of a Master Art Teacher's Strategies for Meaningful Early Arts Experiences. *Early Childhood Educ J.* 35, 463–472.

<https://doi.org/10.1007/s10643-007-0216-1>

Esnar, T., Tuulmets, A., & Maalust, A. (2006). Ainevaldkond „Kunstid“, Arenev õppekava – õpikeskkond ja ainevaldkonnad (lk 158-173). Tartu Ülikooli Kirjastus.

Hickman, R. (2005). *Why We Make Art and Why It Is Taught*. UK, Bristol: Intellect Books.

Hladíková, H. (2014). Children's book illustrations: Visual language of picture books. *CRIS-Bulletin of the Centre for Research and Interdisciplinary Study*, 1, 19-31.

<http://archive.sciendo.com/CRIS/cris.2014.2014.issue-1/cris-2014-0002/cris-2014-0002.pdf>

Ishiguro, C. (2022). What Kind of Paintings Inspire Children when Viewing Art? Kanazawa Institute of Technology. *Japanese Psychological Research*.

Jakobson, A. (2016). *Lasteaia õpetajate arusaamad koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava valdkonna Kunst sisust ja eesmärkidest*. [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSPACE.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/75d42e48-bcca-49b8-bd53-437fd7982a82/content>

Juske, A. (2004). *Joonistav laps*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia Kirjastus.

- Juvonen, A. & Ruismäki, H. (2005). Kindergarten teacher student's conceptions about children's Art education in Finland. University of Finland.
http://www.mv.helsinki.fi/home/hruismak/julkaisut_files/Riika_AJHR.pdf
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kütt, A. (2015) "Eesti keelt emakeelena omandavate laste (vanuses 6-7 eluaastat) sõnavara sotsiolingvistiline uurimus". [Magistritöö, Tallinna Ülikool].
<https://www.tlu.ee/~helinap/MA%20t%F6%F6d%202015%20kevad/Lingv/Andra%20K%FCtt.pdf>
- Oll, T. (2009). Valdkond „Kunst“. E. Kulderknup (Toim), Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad (lk 74-90). Tallinn: Studium.
- Porri, A. (2010). Kunstiteose vaatamine ja analüüs kui õppevahend. Eesti Kunstiakadeemia.
<https://oppekava.ee/kunstiteose-vaatamine-ja-analuus-kui-oppevahend/>
- Probine, S. (2020). An introduction to the visual arts in early childhood education. *The education hub*. <https://theeducationhub.org.nz/an-introduction-to-the-visual-arts-in-early-childhood-education/>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2023). <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv>
- Saarits, Ü. (2008). Eneseteeninduse ja enesekohaste oskuste areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*, lk 89. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
<https://dSPACE.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d663b6aa-d648-4efc-b4c3-83a3c88db76e/content>
- Savva, A., & Trimis, E. (2005). Responses of Young Children to Contemporary Art Exhibits: The Role of Artistic Experiences. *International Journal of Education & the Arts*, 6 (13).
https://www.academia.edu/3529797/Responses_of_Young_Children_to_Contemporary_Art_Exhibits_The_Role_of_Artistic_Experiences
- Statistikaamet. (2022, 20. august). *Suur ülevaade: õpetajad meie koolides ja lasteaedades*.
<https://www.stat.ee/et/uudised/suur-ulevaade-opetajad-meie-koolides-ja-lasteaedades>
- Statistikaamet. (s.a.). *Alusharidus*.
<https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/haridus/alusharidus>
- Tallinna Ülikool (s.a.). *Alushariduse pedagoog*.
<https://www.tlu.ee/hti/alushariduse-pedagoog#oppekava-ja--ained->
- Tartu Ülikool (s.a.). *Koolieelse lasteasutuse õpetaja*.
<https://ut.ee/et/oppekavad/koolieelse-lasteasutuse-opetaja>

- Tulviste, T. (2008). Kõne areng. Kikas, E. (toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 46-48). Tartu Ülikooli Kirjastus.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d663b6aa-d648-4efc-b4c3-83a3c88db76e/content>
- Vahter, E. (2008). Kunstitegevused. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 247-255). Tartu Ülikooli Kirjastus.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d663b6aa-d648-4efc-b4c3-83a3c88db76e/content>
- Vahter, E. (2010). Children's Rights to Different Teaching Strategies in Primary School Visual Art Studies. H. Ruismäki & I. Ruokonen (Toim), *Rights of the Child to the Arts, Culture and Creativity*, 47–57. Helsinki: Helsinki University.
<https://helda.helsinki.fi/items/3dc6c83c-35a9-480f-ba53-b6b7b9fc32ff>
- Vahter, E. (2018). Changes in visual art education – a challenge for Estonian kindergarten teachers?, *Education 3-13*, 46:5, 578-586.
<https://doi.org/10.1080/03004279.2017.1329332>
- Visual Thinking Strategies (2023).
[https://www.gvsu.edu/artgallery/visual-thinking-strategies-152.htm#:~:text=Visual%20Thinking%20Strategy%20\(VTS\)%20is,observing%20and%20discussing%20visual%20art.](https://www.gvsu.edu/artgallery/visual-thinking-strategies-152.htm#:~:text=Visual%20Thinking%20Strategy%20(VTS)%20is,observing%20and%20discussing%20visual%20art.)
- VTS research and theory (s.a.). <https://vtshome.org/>
- Walsh, G., & Gardner, J. (2005). Assessing the Quality of Early Years Learning Environments, *Early Childhood Research & Practice* 7, (1).
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1084868.pdf>
- Wright, D. (2020). Engaging Young Children and Families in Gallery Education at Tate Liverpool. *International Journal of Art & Design Education*. (pp 739-753).
<https://doi.org/10.1111/jade.12322>
- Yazıcı, E. (2017). The Impact of Art Education Program on the Social Skills of Preschool Children. *Journal of Education and Training Studies* 5, (5).
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1139115.pdf>
- Zimmer, M. (2016). *Õpiobjekt raamatuillustratsiooni vaatluse läbiviimiseks kunstitegevuse valdkonnas 6-7-aastaste lastega*. [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. CORE.
<https://core.ac.uk/download/pdf/79115426.pdf>

LISAD

LISA 1. Uurimusküsimustik eesti keeles

1. Mis on lastega läbiviidava kunstivaatluse eesmärk Teie jaoks:

- õpetada vaatlema, märkama;
- õpetada oma arvamust väljendama;
- õpetada oma arvamust väljendama;
- õpetada kunsti mõistma;
- aidata kaasa kunstihuvi tekkimisele;
- muu.

2. Millist liiki kunsti Te lastega vaatlete?

- maal;
- joonistused, graafika;
- skulptuur;
- arhitektuur;
- fotograafia;
- disain;
- tarbekunst;
- animatsioon;
- video;
- muu.

3. Kas vaatlete lastega:

- kunstiraamatutes, postkaartidel, plakatitel olevaid kunstiteoste reproduktsioone;
- raamatuillustratsioone;
- interneti vahendusel leitavaid kunstiteoseid;
- originaalteoseid;
- muu.

4. Kus kunstivaatlusi läbi viite?

- lasteaias;
- linnaruumis;

- kunstmuuseumis;
- galeriis;
- muu.

5. Kui tihti te kunstivaatlusi läbi viite?

- kord nädalas;
- kaks korda kuus;
- kord kuus;
- paar korda poolaastas;
- muu.

6. Kas ja mida vajaksite kunstivaatluse läbiviimise hõlbustamiseks?

- koolitust;
- sobivate kunstiteoste loetelu;
- toetavat õppematerjali (nt õpiku, töövihiku, veebimaterjali näol);
- kunstivaatluseks sobivate kunstiteoste reproduktsioone postkaartide või plakatitena;
- originaalkunstiteoseid lasteaia ruumidesse ja õuealale;
- võimalust külastada kunstmuuseume ja galeriisid;
- võimalust kutsuda külla kunstnikke, kes oma teostest lastele räägivad;
- muu.

7. Kuivõrd kasulikud on Teie arvates kunstimuuseumis või galeriis käigud ja seal kunsti vaatlemine lasteaialastele? (skaala)

- 0 – Ei ole üldse kasulikud
- 5 – Väga kasulikud

8. Nimetage, millistesse kunstimuuseumidesse või galeriidesse sooviksite eelkooliealiste lastega minna.

9. Palun lisage siia võimalusel oma mõtteid ja ettepanekuid kunstivaatlusega seoses.

10. Teie vanus

11. Teie tööstaaž lasteaiaõpetajana

12. Teie linn/maakond, kus töötate

LISA 2. Uurimusküsimustik vene keeles

1. В чем для Вас заключается цель проведения художественного наблюдения с детьми?

- научить наблюдать, замечать;
- научить выражать свое мнение;
- научить описывать увиденное;
- научить понимать искусство;
- способствовать возникновению интереса к искусству;
- другое.

2. Какие произведения искусства Вы просматриваете с детьми?

- живопись;
- рисунки, графика;
- скульптура;
- архитектура;
- фотография;
- дизайн;
- прикладное искусство;
- анимация;
- видео;
- другое.

3. Вы смотрите с детьми:

- репродукции произведений искусств на плакатах, открытках или в книжках про искусство;
- книжные иллюстрации;
- произведения искусства, найденные в интернете;
- оригинальные работы;
- другое.

4. Где Вы проводите художественные наблюдения?

- в детском саду;

- в городе;
- в художественном музее;
- в галерее;
- другое.

5. Как часто Вы проводите художественные наблюдения?

- раз в неделю;
- два раза в месяц;
- раз в месяц;
- пару раз в полгода;
- другое.

6. Что бы Вам понадобилось для упрощения процесса наблюдения?

- Доп. обучение (koolitus);
- Список подходящих произведений искусства;
- Вспомогательные учебные материалы (например учебник, рабочая тетрадь, онлайн-материал);
- Репродукции произведений искусства, пригодные для художественного наблюдения, в виде открыток или плакатов;
- Оригинальные произведения искусства для детских комнат и открытых площадок;
- Возможность посещать художественные музеи и галереи;
- Возможность приглашать художников, которые могли бы рассказать детям о своих работах;
- другое.

7. Насколько, на Ваш взгляд, полезно посещение художественного музея или галереи и просмотр там произведений искусства для детей детского сада? (шкала)

- 0 – Совершенно не полезно
5 – Очень полезно

8. Назовите, в какие художественные музеи или галереи Вы бы хотели пойти с дошкольниками.
9. Если возможно, оставьте свои мысли и предложения относительно просмотра произведений искусства.
10. Ваш возраст
11. Ваш рабочий стаж учителем детсада
12. Ваш город или уезд, где работаете

LISA 3. Loetelu Eesti kunstimuuseumide haridusprogrammide ja materjalidest lasteaialastele

Järgnevalt toon välja Eesti kunstimuuseumide haridusprogrammide ja materjalide loetelu, mis on leitav KUMU kodulehelt (KUMU, *s.a.*).

Eesti Kunstimuuseumi KUMU haridusprogrammid lasteaialastele:

- “Kunstnike lõputa lood ja värvid” KUMUs (01.12.2023-19.05.2024). Muuseumitunni „Kunstnike lõputa lood ja värvid“ eesmärk on tutvuda värviõpetuse, emotsioonide ja lugude jutustamise kaudu Eesti ja Itaalia 1980. aastate kunstiga;
- “Hispaania rütmid” Kadrioru kunstimuuseumis (13.04.2024-25.08.2024). Muuseumitunnis rännatakse 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse Hispaaniasse ning uuritakse maalide põhjal, mille autorite seas on näiteks Pablo Picasso, Joaquín Sorolla ja Isidre Nonell, kompositsioonireegleid, põhivärve, teise astme värve ning Hispaania kultuurinähtusi;
- “Päike naeratab” Adamson-Ericu muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärk on tutvustada kunstnik Adamson-Ericut sümbolse päikesekujundi kaudu, arendada lapse arutlus- ja seoste leidmise oskust ning ühtlasi korrata üle tuttavad geomeetrilised kujundid;
- “Koopainimese mustrid” Adamson-Ericu muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärk on tutvustada õpilastele kunstnik Adamson-Ericut kui nutikat disainerit – peatähelepanu all on niinimetatud koopaelaniku serviis ning ühtlasi anda ka ülevaade ürgsest kunstist ja koopaelanike elu-olust.
- “Uuri skulptuuri!” Kadrioru kunstimuuseumis (püsinäitus). Muuseumitunnis vaadeldakse eri ajastutest ja paigust pärit skulptuure ning räägitakse nende lugusid;
- “Mustrivõti” KUMUs (püsinäitus). Läbi liikumise ja visuaalse tähelepanelikkuse tutvutakse tunnis muuseumi keskkonna, selle ülesehituse ja materjalidega;
- “Täpi teeb teatrit” KUMUs (püsinäitus). Roheline laserkiir Täpi on Kumus väikeste laste sõber, kellega koos saab muuseumi kõigil korrustel ette võtta põnevaid rännakuid;
- Sari “Täpi seiklused Kumus” KUMUs (püsinäitus). Kumu kunstimuuseumi 9-osaline muuseumitundide sari „Täpi seiklused Kumus“ on mõeldud lasteaiaaalistele lastele. Sari arendab oskust luua seoseid eri teemade ja teadmiste vahel ning pakub hea

võimaluse lasteaias käsitletud teemade kordamiseks, uues keskkonnas kasutamiseks ja kinnistamiseks, aga ka uue teema põigusaks ülevaateks;

- “K nagu kunst. D nagu disain. K = D = K” KUMUs (17.02.2016-31.12.2030). Muuseumitunnis külastatakse Kumu püsinäitust „Konfliktid ja kohandumised. Nõukogude aja Eesti kunst (1940–1991)“. Muuseumitunni eesmärk on uurida kunsti ja disaini ühisosa hilisnõukogudeaegses Eesti kunstis ning märgata teostes erinevaid materjale, esemelisust, keskkonda ja mängulisust;
- “Põnev portselan” Mikkeli muuseumis (püsinäitus). Tassid ja taldrikud on meile tuttavad igapäevaste tarbeesemetena. Millest on need aga tehtud? Selles tunnis uuritakse ja võrreldakse mitmesugustest materjalidest nõusid ning saadakse teada, mille poolest on portselan eriline;
- LAK-tund “Nutikad nõud” Mikkeli muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni “Nutikad nõud” eesmärk on tutvustada vanaaegseid nõusid ning nende otstarvet, toetades muu emakeelega õpilast eestikeelses õppes;
- “Itaalia muinasjutt” Mikkeli muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärgiks on tutvustada Mikkeli muuseumi graafika kogust Jacques Callot’ pilte commedia dell’arte tegelastega ja avastada Itaalia rahvateatrimaailma;
- “Saksa muinasjutt” Mikkeli muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärgiks on tutvustada Mikkeli muuseumi rikkalikku Meisseni portselani püsiväljapanekut ja avastada pisiplastika maailma läbi muinasjuttu;
- “Taani muinasjutt” Mikkeli muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärgiks on meenutada Hans Christian Anderseni üht tuntumat muinaslugu, leida paralleele kirjanduse, muusika ja kunsti vahel ning tutvuda animalistika maaližanriga;
- “Hollandi muinasjutt” Mikkeli muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärgiks on tutvustada Delfti linnast pärit sini-valget fajanssi ja uut maalikunsti suunda;
- “Hiina muinasjutt” Mikkeli muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärk on tutvustada Mikkeli muuseumi hiina kunsti püsiväljapanekut ja avastada hiina kultuuri pikaajalisi traditsioone;
- “Taimede vägi” Niguliste muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunnis „Taimede vägi” sukeldutakse rikkalikku ja salapärasesse taimemaailma Niguliste kunstiteostel;
- “Niguliste avastusretk” Niguliste muuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni näol on tegemist lastele kohandatud ringkäiguga. See on üles ehitatud otsimismänguna, mille

käigus uuritakse Niguliste hoone erinevaid nurgataguseid ja olulisemaid kunstiteoseid ning lõpuks leiavad tublid detektiivid/teadlased auhinna/meene;

- “Metsik muuseum: peitusemäng Nigulistes” Niguliste muuseum (püsinäitus). Muuseumitunnis otsitakse kõiki võimalike loomi ning linde, kes on end Niguliste muuseumi kunstiteostele ära peitnud;
- “Portreede saladused” Kadrioru kunstimuuseumis (püsinäitus). Muuseumitunni eesmärk on tutvustada erinevaid portreeliike ja portreedel kujutatud erinevatest seisustest inimesi;
- “Kadrioru lossi lugu” Kadrioru kunstimuuseumis (püsinäitus). Tunnis tutvustakse Kadrioru lossi põneva ajaloo ja õpitakse tundma lossi rajanud valitsejaid;
- “Riigivanema residents” Kadrioru kunstimuuseumis (püsinäitus). Muuseumitund tutvustab Kadrioru lossi kui kunagist Eesti Vabariigi riigivanema Konstantin Pätsi residentsi;
- “Kunst läbi meelte” Kadrioru kunstimuuseumis (püsinäitus). Tunnis rakendatakse kunsti kogemiseks kõiki viit meelt ja tehakse tutvust 17. sajandi Madalmaade kunstiga – uudistatakse olustikumaale, natüürmorte ja loodusmaastikke;
- “Kunstiga kiusamise vastu” Kadrioru kunstimuuseumis (püsinäitus). Kadrioru kunstimuuseumi teoste ja neid saatvate vahvate lugude abil arutatakse koos õpilastega, kuidas ühiselt kiusamisele vastu seista ja üksteisega lugupidavalt ja sõbralikult käituda;
- “Muuseumijooga” Kadrioru kunstimuuseumis (püsinäitus). Kunsti tähelepanelikult uurides arendatakse detailide märkamist ning räägitakse värvustest kunstiteostel, meie sees ja meie ümber.

Eesti kunstimuuseumi materjalid iseseisvaks avastamiseks:

KUMU kunstimuuseum:

- Loovtöö “Perspektiiv ja peegeldus” (video);
- “Tasapisi” tegevuskaardid (mängulised tegevuskaardid Kumu külastamiseks koos väikelapsega);
- KUMU sisehoovi kaart;
- Tegevusleht peredele. Kumu püsiekspositsioon „Identiteedimaastikud. Eesti kunst 1700–1945“ pakub rohkelt avastamisrõõmu tervele perele. Lastega peredele on

näitusega tutvumisel abiks vastvalminud tegevusleht, millel ülesandeid nii individuaalselt mõtisklemiseks kui ka kogu perega ühiselt toimetamiseks;

- “Seiklused ja sekeldused kunstiga” (tegevusraamat lastele);
- “Mina, Milda ja meister Michel” (juturaamat nuputamisesülesannetega). Lasteraamat kaasnes Kumu kunstimuuseumi näitusega „Michel Sittow. Eesti maalikunstnik Euroopa õukondades”.

Kadrioru kunstimuuseum:

- Kadrioru pargi avastusrada;
- Loovtöö “Ema portree” (video);
- “Seiklused ja sekeldused kunstiga” (tegevusraamat lastele);
- “Margaret ja Kadriorg” (juturaamat);
- “Kadrioru lossi lood. Värvu ja nuputa” (värviraamat);
- “Muki ja Miisu kunstisaalis” (audiogiid).

Mikkeli muuseum:

- Virtuaalgiid.

Niguliste muuseum:

- Loovtöö “Lillemotiividega memoriini kaardid” (video). Näitusest „Neitsi Maarja. Naine, ema, kuninganna“ inspireeritud loovtöös näitab teatrikunstnik Mae Kivilo, kuidas teha lillemotiividega memoriini kaarte;
- Niguliste muuseumi taskuhääling;
- Tallinna “Surmatantsu” audiogiid;
- “Neitsi Maarja. Naine, ema, kuninganna” (näituseraamat perele). Raamat peredele kaasnes näitusega „Neitsi Maarja. Naine, ema, kuninganna” Niguliste muuseumis (25.10.2019–26.04.2020);
- “Mina, Milda ja meister Michel” (juturaamat nuputamisesülesannetega). Lasteraamat kaasnes Kumu kunstimuuseumi näitusega „Michel Sittow. Eesti maalikunstnik Euroopa õukondades” (08.06.–16.09.2018);
- “Seiklused ja sekeldused kunstiga” (tegevusraamat lastele).

Adamson-Ericu muuseum:

- Kaljo Põllu loomingust inspireeritud loovtöö (video);
- Loovtöö “Kuldne kaus” (video);
- “Seiklused ja sekeldused kunstiga” (tegevusraamat lastele);
- Kunstikelder. Adamson-Ericu muuseumi Kunstikelder on muuseumi lahtiolekuaegadel avatud kõigile külastajatele. Vahelduvatest näitusest inspireeritud tegeluskeskkond pakub võimalusi end loominguliselt väljendada. Lisaks saab keldris aega võtta, et nautida näitustega seonduvaid videosid. Kunstikelder on mõeldud nii täiskasvanutele kui ka lastega peredele. Kõik vahendid ja juhendmaterjalid on olemas kohapeal, keldri külastamine on muuseumipileti ostonutele tasuta.

Arhitektuurimuuseumi haridusprogrammid lasteaialastele:

- “Uuri ruumi”. Muuseumi keldrisaali lastele ja noortele mõeldud püsinäitus õpetab ruumi kogema ja tabama arhitektuuri olemust;
- “Mis on kodu, kus on kodu..”. Selles programmis saab õppida ruumi kirjeldama läbi kõiki puudutava ja igapäevase teema – kodu. Tund toimub muuseumi püsiekspositsioonisaalis, mis väikestes külastajates alati palju elevust tekitab, sest maketid meenutavad nukumajasid;
- “Geomeetriliste kujundite maailm”. Haridusprogramm räägib arhitektuurist lihtsas keeles. Programm on üles ehitatud erinevatele aktiivõppemeetoditele;
- “Ruum meie ümber”. Kas ruumil on otsa ja äärt, mis piirab ruumi, millises ruumis on hea olla? Milline on minu “ruum”? Kuidas sünnib arhitektuur, kes on arhitekt ja miks on maju üldse vaja? Programm toimub peamiselt püsiekspositsiooni saalis;
- “Kõik maketidest”. Haridusprogrammi käigus otsivad osalejad paarides maketikaartidel kujutatud detailide järgi õigeid makette ning tutvuvad nendega.

Lingid programmidele ja materjalidele:

- KUMU muuseumitunnid lasteaialastele:
<https://kunstimuuseum.ekm.ee/muuseumitund/#lasteaed>
- KUMU iseseisvalt avastamiseks: <https://kunstimuuseum.ekm.ee/iseseisvalt-avastamiseks/>
- KUMU õppematerjal: <https://kumu.ekm.ee/oppematerjal/>

- Eesti Arhitektuurimuuseumi haridusprogrammid:
<https://www.arhitektuurimuuseum.ee/haridus/haridustegevus/>
- Eesti Arhitektuurimuuseumi õppematerjalid:
<https://www.arhitektuurimuuseum.ee/haridus/oppematerjalid/>

SUMMARY

Conducting of art observation in Estonian preschool children's institutions

This thesis' main focus is Estonian preschool kindergarten groups. Theme selection arose from a request from an Estonian kindergarten – I got requested to do illustrated posters, which could be used for art observation, so I got interested in the art observation topic. After speaking to my supervisor, we reached a conclusion that I could research what is the current state with art observation in Estonian kindergartens and what additional material do kindergarten teachers need to better facilitate the art observation process. In my study I also got to know how frequently do Estonian kindergarten art teachers conduct art observation, if ever.

In theoretical part of this work I brought up the art observation notion per se, as well as its necessity in preschool education. I also referred to VTS or Visual Thinking Strategies, which are the base for art observation. Theoretical part of this thesis contains other authors' thoughts on children's museum education, as well as Estonian museums' educational programs which are accessible via links that I brought up in Appendix 3 (LISA 3). Some illustrations which I made myself are added to the last chapter of theoretical part of this thesis.

Methodical part of my thesis contains research results which I conducted in autumn/winter of 2023. Total amount of 142 kindergarten teachers participated in this study, answering to my questionnaires in both Estonian and Russian languages. Teachers were granted anonymity and the research was conducted according to all ethical norms. Questionnaires can be found in Appendix 1 and 2 (LISA 1, LISA 2). The average age of art teachers participating in my study was 46 years old. Questionnaires were made using Google Forms.

Study results made me rethink the definition of art observation: it doesn't always have to be conducted in art museums and galleries, but children's own work could be interpreted as an art piece too. Study results also showed that art observation aim is to teach children observe and notice; material-wise most frequently are used drawings and graphics; children's books are the source for art observation. Art observations are mostly carried out on the kindergarten territory. Teachers need the possibility to invite artists to kindergartens, who would talk about their works to children. Kindergarten teachers also noted that support material e.g. a textbook or a workbook would help them conduct art observation better and thoroughly. More than half of the teachers who participated in the study noted that the visits

to art galleries and museums are very beneficial for kindergarten children. On the other hand, some teachers noted that these visits are rather useless, but in the bigger picture museum visits are more useful than not. Finally, kindergarten teachers brought out their own suggestions about the topic of art observation, which were very useful and helped better understand the topic.

But what could be done to facilitate and better conduct art observations? I think there are several different ways to do this. First, more educational materials for art observations could be developed. It would also be good to create a website or an online group with information and different art observation themed worksheets which all kindergarten and school teachers could use and get access to. Another possibility is to cooperate with universities, where students could study the topic of art observation more and offer support to teachers on the subject. Cooperation with artists would also be a good solution, for that there could be some kind of list of artists (even on a website, where there would be information about the art observation) by county, that is, who is active in which counties and is ready to come to kindergarten or school. Providing trips to art museums and galleries for kindergarten teachers in distant places is quite challenging, to which I can't offer a solution for now, but it would definitely need to be worked on.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maria Kudrjajtseva,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Kunstivaatluse läbiviimine Eesti koolieelsetes lasteasutustes”, mille juhendaja on Piret Viirpalu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maria Kudrjajtseva

19.05.2024